

დროშა

ოკუპირებული სამხატვრო-სალიბერატურო შუაწალი

განცხადების ტარიფი:

ხელის მოწერა:

რედაქციის მისამართი:

რუსთაველის შტ. № 22.

ერთი გვერდი 150 ზ.

ერთი წლით 10 მან.

ნასყვარი გვერდი 75 ზ.

სამი თვით 3 "

მკითხველი გვერდი 50 ზ.

ცალკე წიგნით ყველგან 50 ზ.

კონტორის მისამართი:

განათლების სახ. კომისარიატი. სახელ-გამი.

მიმღება ხელის მოწერა დილის 8—2 ს.

№ 23

ოკუპანთი 15 დეკემბერი, 1924 წ.

№ 23

„ო ჯ ა ს ი“

მესამე ნაწილი

თავი პირველი

(რომანი)

1

„ჩვენო კარგო ერში!

წარმოდგენით გოცნით, სათნოებით გულში გიკ-რავით—ირა, გოგილო და ამათთან ერთად მათი დედა—მეც... გისურვებთ განკურნვას, კარგად გახდომას და ისე დაბრუნებას სანატორიუმიდან...

„ჩვენ მოგვცნა ცნობები ერში, რომ შენ საგრძნო-ბლით მოიკეთე, კარგათ ხდები...

„სიხარულით ცას ვეწვევით...

„ძალიან, ძალიან ახარებს ეს ბავშვებს...

მორია... კარგათ არის ჩვენი მამიკო... ჩქარა დაბრუნ-დება... ჩვენთან იცხოვრებს... ერთად ვიქნებით... მამა, ჩვენი მამა, მამიკო... რა კარგია, როგორ გვინდა... ბუტ-ბუტებზე, იმეორებენ ამ სიტყვებს შენი სახელის სოცელ-გახსენებაზე; შენი სახელი კი, თითქმის მუდამ პირზე აკრიათ...

„ძალიან ენატრები მათ ერში... მე? მე შენ?.. ამაზე არაფერს არ ვამბობ...

„შენმა ავაღმყოფომა ირაზე მაინც ერთობ მძიმე შთაბეჭდილება დასტოვა...

„შენ ხომ მაშინ სიცილილ-სიციცხლის საზღვარზე იყავი მომდგარი... ჩვენ, შენს მაყურებელ ახლობელებს, შე-ნი საშინელი მდგომარეობით მწარე ცრემლები გვცვივო-დენ თვალშიდან... ჩვენთან ერთად ცრემლები ცვივოდა—და კიდეც ჩეტო—ქვითინებდა ხომ ირაც...

„როგორ, როგორ ძლიერათ ხარ ერში შენ ჩაჭრი-ლი ირას არსებაში... ასეთი სათნოება, ასე შებოქვა და მოჯადოვება მამის მიერ შეილისა მე ვერ წარმომედგინა.

„უშენოთ და შენს გარეთ ირასთვის არაფერი კარ-გი და საამო არ არსებობს...

„ჩვენი აქ მოსვლის პირველ დღეებში,—როცა ჯერ კიდევ შენგან არ გვექონდა მიღებული ცნობა შენი ჯან-მრთელობის შესახებ, არ ვიცოდით რა მდგომარეობაში იყო შენი ორგანიზმი,—ირა შენი სახელის ხსენებაზე ცრე-მლებს ვერ იკავებდა თვალებიდან... შენი შეწუხებული სულის თქმა, გატრეცილი სახე თვალ წინ უდგებოდა მას და ცვივოდა, და დაუსრულებელი ცვივოდა ცრემლები...

„ეხლა კი სიხარულმა, შენი გამოჯანსაღებით მო-გვრილმა სიხარულმა, შეუშრო იგი...

„ერში მოუარე თავს; ნუ მოიკლებ მოვლას, ვამას... ეცადე, რომ გამართლო ირას სიხარული, არ გააცრუო ჩვენი იმედი...

2

„პირველ ხანებში, რომდენიმე დღე, ბავშვები სუს-ტად იყვნენ, ვერ შეტევინ იქაურ ჰავას, მაგრამ განსა-კუთრებული ხელის შეწყობით და მოვლით იწყეს შემდეგ გაუმჯობესება; მოიკეთეს.

„ეხლა კარგათ არიან...

3

„ერში!—

„მე ამ დღეებში ვიყავი ქალაქში.

„ერთი საჭირო საქმე მქონდა გასაკეთებელი...

„შენ იკითხავ ერში ეხლა—რა საქმე იყო ეს?

„არ მინდოდა შეთქვა რამე ამ წერილში მის შესა-ხებ შნთვის, მაგრამ, რომ საზოგადოთ მიწვეული არა ვარ შენთან რისაზე დაფრავს, ვერ ვახერხებ ამაზე ღუმილ-საც და მინდა გითხრა ეს, სხვაც მინდა გითხრა, სხვაც ბევრი რამ ამ საგანზე... ჩვენ ხომ არას დროს არ შევხე-ბივართ ამ საგანს, თვალ დანახვით არ დაგვიყენებია კითხვა მის შესახებ?

„და ეს კი საჭირო იყო ცალ-ცალკე ჩვენთვის, ჩვენი პირადი ცხოვრებისათვის.“

უნდა გამოვტყუდე ერში, ძალიან კი მემძნელება ამ საგანზე ლაპარაკი...—ჩვენს პსიხიკაში „ეკიძო საკუთრებში“ გრძნობა, „ეკერძო საკუთრების“ პრინციპით გავება ყველფერის მინაც კიდევ ჯერ ძლიერია; ჩვენ ამ საფუძველს ცხოვრებისას ჯერ კიდევ ვეფარებით; ჩვენ ამ ნიადაგზე ჯერ კიდევ ვგვიჯდებით, არა ვთმობთ, ვიცავთ; ჯერ კიდევ ვმორცხვებით... ვუწევთ ანგარიშს ვილაყ არა თანამაზრებებს: არ ვართ განთავისშელებული დამყაყეზულ ძველ საზოგადოებრივ კულტურისაგან, მემზა-ნურ-ინდივიდუალურ ცხოვრებისაგან...

„მეღია, მწელი ამ საგანზე ლაპარაკი...“

„სასეც მაქვს სალაპარაკო, საწერი და კი არ ვიცი საიდან დღევინი, როგორ მივუდგე...“

„ეს საგანი ყველაზე მეტად რთული და სათუთია... აქ რაც უნდა ბევრი სთქვა და სწერო, რაც ძალიან სწორათ და ნათლად იქნან ეს ნათქვამი და დაწერილი გარკვეული მაინც, მაინც ბევრი რჩება ნათქვამშიც და დაწერილშიც კი მზნელები, გაუმეცებელი, ოაზროვანი...“

„და მე შეშინია ერში, მეშინია, რომ შენ ეს ჩემი დაწერილი და იქ გამოთქმული აზრები ცუდათ არ გავიგო, არ გაჯერდი, არ მომამწერო ის, რაც მე შეგავტრება, ვგზობ შენთან ერთად...“

„მეშინია,—უნებურათ, უნებურათ, რაღაც უწინარ ზეგავლენით შენ არ დაიწყო ძებნა ჩემი წერლის სტრუქტურას და სტრუქტურის შუა, სასენი მეშინია და წერტელ შუა ჩემთვის უცხო აზრების; არ მოგჩერნოს ის რაც მე გულში ორა შეშინია, რაც მე აზრათ არ მომსვლია, არ მინდოდა... ხდება ზოლზე ეს, მით უმეტეს, როცა ასეთ დღეაო, ინტერეს კითხვებს ეხები...—აღმაინს რატომღაც უნდა აუცილებლათ მას მიმამწერ, ან სხვას მიმამწერ მან უნდა დანიხოს ის აზრები და თვისებები სხვაში, რასაც მას უწინდურ კითხვებს ეხები...—აღმაინს რატომღაც უნდა სხვას უწინდურ... ამ კარგ მაგალითებს უნდა მიმამწერ, შენში მოწონებული კარგი თვისება სხვებშიც უნდა გადაწერგო, სხვებშიც უნდა დანიხო იგი, მაგრამ ამის ისე გაგება,—რომ აუცილებლათ ყველაფერი შენგან გადმოწონ, ან შენ სხვებისგან გადმოწილო, შენი საკუთარი თვისებები არ გამოიწიწო, სხვისი საკუთარი, ორიგინალური სახე დაწმარული დარჩეს.—ეს ცუდია, ეს არ ვარგა: აქ მწელით იპოვინა ადამიანები შენგარტებულ წერტლის ორიგინალთ შორის; აქ არაფერი არ იქნება კოლექტიური აქ სუსტა, უფერული და შინაარსს მოკლებული იქნება ადამიანთა შემოქმედება... ადამიანებში თვისებურათ გამოჩენილი თვისებები ბუნებრივად იპოვინა შემავრტებულ წერტლის ერთიანეთ შორის, შეგასებენ ისინი ერთი მეორის ნაკლებუნებნებს და ეს კი იქნება ძლიერი და განუყრელი გაკვეთით შეკავშირება პიროვნების,—კოლექტივიზმი პირად ცხოვრებაში, კოლექტივიზმი საზოგადო ცხოვრებაში...“

„ჩვენს დროში კი ეს ასე იშვიათად არის, ან სულ არ ხდება...“

4

„რასაც მე ქვევით ვიტყვი, ერში მე არ მინდა იფიქრო, რომ შენ გზამდე, მარტო შენს სტრუქტურას ვემყაყეზებარები, შენი პირადი საიმონენებისთვის მსხვერპლი მი-

მაქვს; არ მინდა იფიქრო, რომ ჩემს „მეს“ არ ვაჩენ, ჩემი პირადი საკუთარი ყოველივე წამალი; არ მინდა იფიქრო არც ერთი და არც მეორე... მე აქ ორივე შეუთანხმე, ორივე შევადერთე და ასე ღრმა რწმენით, —რომ ჩვენი კოლექტიური ტანი, სხული ხელხლებული და მთლიანი რგება,—გმოქმედობს...“

„მოვისმინე ერში!—“

5

„ნელი...“

„შენ, — ერში...“

შენი და ნელის შინაგანი მღვდმარება რთული და სერიოზულია...

„მე არ მზარება ეს მხედველობიდან; მე ამას ვგრძნობ...“

„როგორც შენ იმისთვის, ისე იგი შენთვის აქ ცხოვრების ამ სარბილზე მეტად აუცილებელი ხდებით...“

„...თქვენ უნდა იქონიოთ დამოკიდებულება ერთმანეთთან...“

„თქვენ ამის სრული იურიდიული და მორალური უფლება გაქვთ...“

„ამისათვის არსებობს ბუნებრივი პირობებიც...“

„...თქვენ კი ამ ბუნებრივ მღვდმარებას ვერ იყენებთ; თქვენ არ გყოფნით აქ მომზადება, გადაჭრილი მოქმედება, გადაწყვეტი ნაბიჯების გადამგება... თქვენ ვერ ასახმთ ხოცა თქვენს სტრუქტურას...“

„...გაყვეყნე, გათრევა და გაგრძელება ასეთი მღვდმარების ასწრულებს ადამიანს, ავადმყოფებს მას სულით, ხორკით... და არავისთვის კი ეს საჭირო, ან სასურველი არ არის...“

„თქვენი მღვდმარების ბუნებრივობაში უნდა შეგეტანათ სიოცხლე, ატემტყველუბიანთ იგი საქმით, მოძრაობით...“

„...ერში! თქვენ ორს უნდა გადაგეტრათ დამოუკიდებელი ეს საკითხი; თქვენ ორს მესამე პირის ჩაურევლათ უნდა მოგვეგვარებინათ ეს მღვდმარება...“

„არ მზნდა ეს ასე...“

„თქვენ უმწეროთ, ცალ-ცალკე იწობით, დნებით...“

თქვენ, თქვენი საკუთარის ღონით ვერ შესძელით ამოგვეყვანათ თქვენი თავი ამ მღვდმარებიდან...

„თქვენ გატყუდობათ პსიხოლოგიური საფუძველი თქვენი დამოკიდებულებისათვის.“

„თქვენ ეს ვერ ნახეთ.“

„...და მე, მესამე პირი ვერცეი ეხლა ამ საქმეში.“

„მე ვცდებით გიწვენით თქვენ თქვენი დამოკიდებულებისათვის ეს დასაყრდნობი პსიხოლოგიური საფუძველი...“

„...ვინ იცის, შეიძლება ჩემი დუმილი და საქმეში აქტიურობა ჩაურევლობა იყო კიდევ ერთი მთავარი მიზეზთაგანი თქვენი ამ ანორმალური მღვდმარებისა...“

6

„მე ბევრი, ბევრი ვიფიქრე ერში ამ საგანზე...“

„ისეთ პირობებში ვცხოვრობთ ჩვენ ყველაინ ჯერ კიდევ, რომ დღეკაცისა და მამაკაცის დამოკიდებულებისათვის საჭირო ხდება მაინც რაღაც ერთგვარი განსაკუთრებული პირობების შექმნა...“

„...თუ გზომობს გამოსახატავათ, ნდომისათვის ხორც-შესასმელობა საჭირო არ არის „ოჯახის“ შექმნა, ერთი ბნა, ერთი ოთახი და სხვა ამგვარები, არ არის საჭირო აგრეთვე უკვე შექმნილი „ოჯახური“ ცხოვრებით მო-

ცემულ პსიქოლოგიურ ზღუდის შერჩენა. საჭიროა პირველის ინტერესებისათვის ჩამოინერგეს ეს ზღუდე...

«ეს ზღუდე გვაქვს ხომ ჩვენ ერში ხელუხლებელი?!»
«ამ ზღუდის ბერკეტს შევადგენ მე ეხლა!»

«ჩვენი ცხოვრება...»

ჩვენი დამოკიდებულება ხომ გარეგნულია არ შეცვლილა?

«ჩვენი გარეშე მაყურებლები ხომ ვერ იფიქრებენ, რომ ჩვენს შორის აღარ არის დამოკიდებულება დედია-ცურ-მამაკაცური, «ცოლქმრული», სქესობრივი...»

«...ჩვენ არავინ არ გვეკითხება ამას, ჩვენც არავის არ ვაბარებთ ამის შესახებ ანგარიშს, მაგრამ პსიხოლოგიური მდგომარეობა ისეთია, რომ თითონ იგი ლაპარაკობს ასე... და ეს ყველაზე უწინ თითონ ნელისაც არ შეუძლია სხეანაირათ იგრძნოს...»

«ჩვენ ერთ ბინაზე, ერთ ოთახში განვაგრძობთ მინიცი ცხოვრებას.»

«აქ პსიხოლოგიურათ არა აქვს ნელის შესაძლებლობა იჭინოს შენთან არა თუ სქესობრივი დამოკიდებულება, უბრალო ალერგისათვისაც კი არ არის შექმნილი პირობები მისთვის...»

«დამოკიდებულებისათვის, ალერგისათვის სხვებთან გაუზიარებელი, სხვებისაგან განმარტოვებული ადგილია საჭირო ერში...»

«ეს მე ვიგრძენი...»

«მას გრძნობ, ცხადია შენც...»

«ეს შენ ვერ გეტყვა...»

«ვერც მე ესთქვი ეს დღევანდლადის...»

7

«...ჩემში კიდევ დარჩენილი მემშანური სურვილი, მემშანური დაცვა და პატივცემლობა თავისი თავისა, მაჩერებდა, მეუბნებოდა: «დამკირდები, დაკარგავ პატივისცემას», «შინალები და გარეშეები, ამხანაგები და მეგობრები იტყვიან: «გააგლო ცოლი, მოიშორა ცოლი თავიდან», და არა თანხმობით, მეგობრულისა და ამხანაგური პატივისცემის შენახვა—შერჩენით განშორდენ ერთმანეთსო, იწყეს ცალ-ცალკე უფრო მაღალი, უფრო იდეალური და ახალი კულტურული ცხოვრებაო...—«ცოლი გააგლო»—ასე გაება შენი, ასე შეფასება შენი ნაბიჯების, მე მიმარნდა შენი პიროვნების დამკირებათ და გალანდვითაც... მემძიმებოდა მე ეს ერში... მემშანური შორიდება, მემშანური შორცხვობა და ხითრი გბორკავდა შენც, არ გაძლევდა ნებას არც შენ გეტყვა ეს ჩემთვის...»

«არა! ეს მეტი აღარ იქნება!»

«მე რევოლუციონერი ვარ!»

«მე ამ რევოლუციის გზით მივდიოდი მრავალი წლები და ეხლაც ამ ყოვლა-ცხოვრების საბრეილზე ცხოვრების ამ სფეროშიც გამოვიჩნიე რევოლუციონერის ამ ტემპს, გადავდამ რევოლუციონერის ამ ნაბიჯს...»

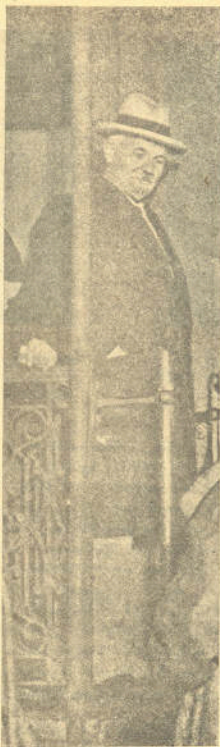
«მე არვის, არვის უფრო არ დავუდგები...»

«მე აღარ გავუწევ არავითარ ანგარიშს სრულებით ამ ბინაში—მემშანურ საზოგადოების გაყენულ ახრებს და შეხედულებებს...»

«ერში!»

«მე მტკიცეთ გადავწყვიტე ჩვენი,—ჩემი და შენი—ბინებით დაშორება ერთმანეთს...»

«აქ ხომ არავითარ ნივთიერ დაბრკოლებას არ ექნე-

ხ. ს. რ. კ. სრულფასოვანი წარმომადგენელი საფრანგეთში ანზ. კრასინი.

ბა ადგილი... მე ხომ მაქვს სამსახური, ჩამხული ვარ მუშაობაში შენსათვის, უზრუნველყოფილი ვარ მატერიალურათ...»

8

«ქალაქში ჩამოსულმა მე შევეუდექი ბინის ძებნას. «ჩემი სურვილი იყო—დაქირდილი ოთახი ახლო ყოფილიყო ჩვენს ზინასთან...»

«ბავშვები ზაყადა მხედველობაში, მათი აღზრდის ინტერესები მაკარნახებდა ამას...»

«აღმოვაჩინე ოთახი კიდევ სწორეთ ჩვენი ბინასთან ახლოს და მემგზავიე საბინო განყოფილებაში ამხანაგს, რათა დასტური დაეკრა, ჩემზე დაეწერა იგი...»

«მან ამომიწერა ორდერი, მომცა ხელში და თან ასეთი შენიშვნა დააყოლა: «რას იყრებოდით, ყოფილიყავით ერთად! ჩვენთვის,—თქვენი ახლობელი ამხანაგებისთვის არ იქნება ეს სასიამოვნო ამბავი—საწყენია...სამაგალითო

თეთრი ტერორი ახტონეთში.

თეთრი ტერორის
მსხვერპლი სტონეთში
ზიან ტომი.

სტონეთის რევოლუცი-
ონერი ვლადიმერ კანგვრ-
სასამართლოში მიცემუ-
ლი.

წყვილებათ გვთვლიდით, ერშია ალბათ მიზეზი; ერმის
ნერვიულობამ ვერ გაგიტანა... მერე და რატომ ასე შორს
წადით, უხარმხარი ოთახები, რომლებიც თქვენა გაქვთ
დაკერული ალარ გეყოფთ? ეხლა რომ ასეთი კრიზისია ბი-
ნების, ეს მაინც უნდა მიგეოთ მხედველობაში... მით უმე-
ტეს, ოთახი, რომელიც შენ შემთხვევით განახავს ძალი-
ან პატარაა და თან არც თუ ისე კარგია...!

— „გაყრა“!.. ჰე, რა გაცეთილი ფრაზაა!.. არავითარ
და გაყრა!.. შეუძლიათ იყვნენ ამხანაგები დამწვევებელი
იმამში, რომ აქ არავითარ „გაყრა“ და „გაუთულობას“ აღვი-
ლი არა აქვს!.. მით უმეტეს ნუ მიაწერთ ამას ერმის ნერვი-
ულობას!—უადგილო შენიშვნით აღელვებულმა მე გაჯა-
ვრებით მივახალე ეს სიტყვები და მოვშორდი, შინისკენ
გამოვსწი.

„...მე არ ვინფუფხვები თავს იმისგან, რომ ეს „ამ-
ბავი“ ახლობელ ამხანაგების ვიწრო წრეში დაფარული
იქნებოდა, რომ არ გავერცელებოდა ხმა: ხმა: „იყრებიან“
„გაყრილარიან“ და სხვა, რომელიც მომავალში კიდევ
ბევრ აღელვებას განმაცდევინებდა, უსიამოვნებას მომა-
ყენებდა.“

„ასე დაებრუნდი მე უკან, აგარაკზე ბავშვებთან...
„მე ძალიან მადურებდა ბავშვების სათუთი გრძო-
ბა აქ; ბავშვების ალრების საქმე...“

„ვერ წარმოვიდგინა,—პრაქტიკულად როგორ უნდა
მოწყობილიყო ეს...“

„...მე არ ვხედავდი სასურველად ეგრძნო ბავშვებს
ჩვენი ეს ნაიაფუბი... მათ მიერ უხილავ მძიმე ლოდათ
ეთვლიდი მე ჩვენი ამ სატყეილის ისე გავებას, ისე დანა-
ხვას, რომ თითქო ჩვენი—მათი მშობელი ღელ-მამა—დავ-
შორდით ერთმანეთს.“

„და მე წინ-წინ შევიცადე, შემეჩვიო ისინი ამ ახალ
მდგომარეობაზე...“

„მე ვუთხარი მათ, რომ ამიერიდან მე და მამა სხვა-
დასხვა ბინებზე ვიცხოვრებთ მეთქი; ვუთხარი, განუშარ-
ტე, რომ მამა სუსტია ავტულობით, რომ მამას ჯანმრთე-
ლობისათვის ეს ცალკე ყოფნა საჭიროა მეთქი.“

„საშინლად იუცხოვეს ეს ბავშვებმა...“

„ირამ მაინც თავი კინაღამ მოიკლა.“

„ჩარგო თავი ჩემს კალთაში და ამოუშვქქეთინი...“

„რამდენი ვუმტკიცე და ვარწმუნე, რომ ჩვენ ისევ“

ისევ ისე ვცემთ პატივს ერთმანეთს, ისევ ისე ძვირფა-
რსებათ მიგვანია ერთი მეორე, ისევ ისე ერთად წინან-
დებურათ, მგვაბრულათ ვიწვნებით, ისევ ისე შენი და გო-
გილოს მათაყვანებელი ღელა და მამა ვიწვნებით, მეთქი,—
ეს ქცევა, ასეთი ზომების მიღება მამას ავადმყოფობისა-
გან განკურნვის მიზნით გახდა მხოლოდ საჭირო მეთქი,
მაგრამ მაინც, მაინც ვერ დავაწვდილდ.

— „...რატომ სხვაგან, სხვაგან წადი ღელა! ჩვენ რომ
ოთახები გვაქვს, იქ-დახს არ შეიძლება ერთი აიღო შენ
საკუთრათ, ერთი მამამ, ერთში ხომ მე და გოგილო
ვართ... აქაც ხომ ღელა, ცალკე-ცალკე იქნებოდით... მე
და გოგილო კი ორივესთან ვიცხოვრებდით... არა, ღელა,
ღელეკი ნუ იქ ასე!..—დაყვავებით, მუდართი მითხრა
ირამ და ისევ განაგრძო ქვეთინი ჩემს კალთაში.“

„საშინელი წუთები იყო ეს ჩემთვის.“

„ამან კინაღამ სრულებით ჩამიშალა გვიგემები, კინა-
ღამ უკან წამალდება ჩემი გარდაწყვეტილება.“

„... მაგრამ აქ დავეყრდენი ისევ ირას მითითებულს
და ვიპოვე გამოსავალი გზა.“

„ირა...“

„ჩვენი გვიცინი, ჩვენი გრძნობიერი და გონიერი ირა!..“

„ირამ მაჩვენა მე გამოსავალი ამ მდგომარეობიდან.“

„ჩვენი ბინიდან ერთი ოთახის გამოყოფა ჩემთვის,
ერთი შენთვის...“

„ეს არ არის ის რაც მე მინდოდა, რაც საჭირო
იყო...“

„მაგრამ რამოდენიმე თვს ცვლის მაინც გარემოებას.
აუმჯობესებს შენს მდგომარეობას“

„...და ეს ნაკლებათ საგრძნობი იქნება ბავშვებისა-
თვისაც!“

„ასეც მოვიტყეე მე ერში...—“

„ცალკე ჩამოვბრუნდი ქალაქში, მივეცი უკან საბი-
ნაო განყოფილებაში ორდერი, შემდეგ მოვბრუნდი ბინა-
ზე და მოვაწყვე ოთახები ირას გაპირებისამებრ.“

„...შენს პირად ცხოვრებაში შენ დამოუკიდებელი
ხარ ერში აწი.“

„ჩვენ ამ აქტით გამოუცვალეთ პსიხოლოგიური სა-
ფუძველი ჩვენი ცხოვრებას...“

„ჩვენი ამით სამოვანგრიეთ „ოჯახული“—კარჩავეტი-
ლურ ცხოვრების კედლები...“

ჩვენი არავეს საკუთრებას არ შევადგენთ, ჩვენი თავის-
უფალი მოქალაქე-მეგობრები ვართ ამიერიდან ერთმანე-
თისა...“

აი ერში, ყველაფერი ის, რაც მე გავაყეთ ორივეს-
თვის, ჩვენთვის და რაც მე მსურდა მეთქვა შენთვის...“

ასე თავდებობდა წერელი...“

ვინ სწერდა?—

მე ვსწერდი ამ წერილს ერმის...“

მე...“

...ძალიან მძიმე საქმე კი იყო ჩემთვის, ჩემს მდგო-
მარეობაში მყოფ ადამიანისათვის ასეთი წერილის და-
წერა.—

გაგანიშვილიან როგვასპიერ

(8 ივნისი 1794 წ.)

ამ დღესასწაულს მეთაურობს როგორც მესხია,
ცისფერი ფრაკით შემოსილი რობესპიერი.
ტაჟურის ბაღში ქალ-ვაჟების სწანს პროცესიას,
სიბრძნის ძეგლის წინ დაქტატორი მკვერობს ძლიერი.

მარსის მინდორზე — საზეიმო წმინდა წესია.
უზუნავის ქანდაკება სდგას ნებიერი.
ბავშვების ჰიმნი საყმეველზე უმძაფრესია;
მაგრამ ქურუმის იღრუბლება სახე ცხიერი.

გრევის მოედანს მიაშურებს თვალებს არეულს
და ხედავს თავის აგონიას, ჯერ სიზმარეულს.
დაედევნება თავმოკვეთილ დანტონის ლანდი...

ისევ მშვიდია მედიდური იეროქანტი.
თაყისუფლების ხეს უცქერის სიშორიდან
და გულზე ყვავილს გაისწორებს ცხელი თითებით.

ვაღერიან გაფრინდაშვილი.

მე ხომ ისევ დავეყრე ერში?!

მაგრამ მე ვიცი, რომ ეს გრძნობა იყო მარტო ჩემში, ჩემს იქით იგი არ წასულიყო და ამიტომ ამ გრძნობით გამოწვეულ ტყველების სიმძიმეც მარტო ჩემი თავისთვის ამეცოდა...

მე ვზიდავდი მარტო მას...

მე არ ვაძლევდი ნებას ჩემს თავს, — შემეზიარებია აქ ეინე...

...მე მამაგრებდა, მაძლევდა სიცოცხლეს და ენერგიას აქ ის, რომ ვგრძნობდი — ვაყვებოდი მომავალი საზოგადოების საქმეს, ის, რომ ვირდგენდი — თავი მიმქონდა კოლექტივის სამსხერბლოზე, ის, რომ ვხედავდი — ჩემს პრინციპს, ჩემს იდეას, — თეორიაში წარმოდგენილ და დასურათებულ მომავალ ცხოვრებას, — ხორცს ვასხამდი, სინამდვილეთ ვაქცევდი...

პრინციპი, იდეა, მათთვის პრაქტიკული საქმიანობა, თავდადება, არა ნაკლები ტკბილი და საამო ყოფილა საკუთარ, პირად ინდივიდუალურ ცხოვრებაზე; მეტი, პირაქეთ მეტი სიმტკიცის, მეტი სიმშვიდისა და სიხარულის მომცემი ყოფილა ამ პასუხმოცემულ ინდივიდუალურ ცხოვრების შეკვეცა, ეს საზოგადოებრივი შემოქმედება, ეს კოლექტიური საქმიანობა, ამ კოლექტივისათვის თავგანწირვა...

...და მართლაც, ყოველი დარდი და სევდა ინდივიდუალური ცხოვრების სარბიელზე აღმოცენებული, ნაკლებათ გულის მღრღნელი და მომრევია ადამიანის სიცოცხლისათვის თუ მას აქვს ასეთი ხელ-ჩასკიდებული მდიდარი საზოგადოებრივი ცხოვრება, თუ აქ იგი ჩაბმული და დანიტერესებულია კოლექტიურ საქმიანობა-შემოქმედებაში.

...ჩემს გულს არ ღრღნის სევდა.

მე არ ვგრძნობ მარტოდ ჩემს თავს...

მე არა ვარ მოწყვეტილი და მოშორებული არც ერშიც, რომლის გრძნობაში სხვა დიპირა ადგოლი.

მე ისევ ყველასთან ვარ.

ყველა ჩემთან არიან!...

მე არ მძულს საზოგადოება, ცხოვრება, არა მძულს ერშიც; მე სათნოებითა ვარ ავსებული მათდამი...

...კოლექტივი.

ერში...

ორნივე ჩემთვის ძვირფასია...

ესენი არ მომკვდარან, ესენი სიცოცხლობენ!

მე ჩემს არსებობას აქვს აზრი...

მე ვიცოცხლებ და ვიზარებ მათ სიცოცხლეში და სიხარულში!!!

ბ. თალაკვაძე.

პოეზიდან „ჩათახი.“

მუნთ კალანდბუზ.

თავი III

ვინც პლანეტების ორის პატრონი
და ვინც იზრძოდა გამწვანებებითა,
დღეს ლიტავრებით ტრიუმფატორი
მოდის ატტილას ხანძარებიდან.

რომ სიღარიბის კარი დაჰკეტოს
იწყობა ბრძოლა იმირანიდან,
რომ საქართველოს მიწას დაჰკიდოს
ათი ათასი სემირამიდა.

სხვა ციკლოპები აღნოზენ მადნებს,
რომ ჯაყოცხლონ ბარაჟა მკედარი,
და სიღონიდან მოსულ ზომალდებს
ჩაუხენქია ტვირთებით მტკვარი.

აღსდგა! ივესო ყვეთელ ზოდებით
ამოხაჟული მალარიოები;
ისევ ჩათახი ჩამოზოვდებდა
სხვა საქართველოს მახარობელი!

თავი IV

ყანავ კახურო, ათქვირებულიო
და ყამირგბო ყარაიისა,
დახოტყებული იალაღბო,
ვაზო თორმეტი ფურის ნაწველო,
დასხმული ოქროს ბარძიმივითა,
წინანდლის ღვინო დედისრძიანო!

ვეფხის ნაწოლო, ივრის ქალბო,
ბელელში ჯრილო პურო ზღვიანო,
მთებო, შირაქის ერპოთ პოხილო,
მზეე, ლეშტერებად შესაგუბარო,
ტყვე, მუხრანისა მუხნარიანო!

ოჭროვ, მცხეთაში გამოწფრულო,
და რუსთაველის სიტყვა ძლიერო,
გამოხამთრულო შავო ნახირო,
ასსარგადონის სამავიერო!

ჩემო დერიტაო და ლექსის დედა!
თქვენი ბარაქის ვარ პატიმარი!
დატაროვებულ სიტყვებს რო ვხვეტავ,
სიტყვა მაქვს თქვენგან ნაპატივარი!

თქვენი დალუჟა კიდევ შორს არი
და კიდევ აღრე თქვენი სიბერე;
მომდგარა რასსა ფარეშოსანი
და საქართველოს დასდგამს ღერძებზე.

დღეს შეებრძოდი მზეებს მალრიბულს,
შეებრაზადას დატრიალებით;
ხელ დინამიტით დასვინაღრებულს
გაგაქენებენ მაგისტრალბში..

გიორგი ლეონიძე.

ინგლისის სრალ-უნოვნების დელეგაცია

ნოემბრის 30-ს საქართველოს ტერიტორიაზე დეზი შემოღდა ინგლისის ხუთმილიონიანი შეკავშირებული მუშების დელეგაციამ. ჩვენს მიზანს შეადგენს, განაცხადეს ბერლინში სტუმრებმა, რათა გავეცნოთ თქვენი ქვეყნის სპეციფიურ ვითარებას და შემდეგ გავაცნოთ ის ჩვენს მუშათა კლასს, რომ იგი აღარ იმყოფებოდეს ათასგვარი ჭორების გავლენის ქვეშ. „ინგლისში იმდენს სწერდენ ბურჟუაზიული გაზეთები ჟიანაცხელი ამბების დროს ქართველი ხალხის ამოვლენაზე, რომ მე აღარც კი მგონია, თუ კიდევ ქართველ კაცს შეეხებდებოდა ცოცხალს“.

ამსტერდამის პროფკავშირთა გაერთიანების მიზნით, რიცი ნამდვილ გულწრფელ ხასიათს ატარებდა. 1914 წლიდან პერსელი ითვლება გენერალურ საპკოს წევრად, სადაც მას უმოაფრესი აღვილი უჭირავს ინგლისის პროფკავშირების მემარცხენე მიმდინარეობაში.

დელეგაციის მეორე წევრი, ჯონ ბრომლეი ითვლება ორთქლმავლების მემარჯნეთა გაერთიანების მდივნად. ეკუთვნის ტრედ-უნიონების მემარცხენე ფრთას. ტრედ-უნიონების კონგრესზე დიდ როლს თამაშობდა ინგლის-საბჭოთა ხელშეკრულების გარშემო გამართულ კამათში.

1. ბენ ტილტი, 2. ჯონ ბრომლეი, 3. ტერნერი, 4. ალბერტ არტურ პეტერსენი, 5. სმიტი, 6. ფრედ ბრამლი.

უცხადებს გაზ. „კომუნისტის“ კორესპონდენტს დელეგაციის თავმჯდომარე ალბერტ არტურ პეტერსელი.

დელეგაციაში შედიან ინგლისის პროლეტარიატის საუკეთესო წარმომადგენლები. დელეგაციის თავმჯდომარე პეტერსელი, გულის კონგრესის ყოფი, თავმჯდომარეა. როგორც პარლამენტის წევრი იგი მხარს უჭერდა ინგლის-საბჭოთა ხელშეკრულების დამტკიცებას. პეტერსელი, მუშათა პარტიის სხვა ლიდერებზე უფრო თავგამოდებით იბრძოდა, რომ ინგლისის ტრედ უნიონების მოძრაობა გამოეყვანა თანამედროვე მდგომარეობიდან. იგი ყოველთვის მხარს უჭერდა ბრძოლას გაუმჯობესებულ მეთოდებს და ორგანიზაციას, აღსანიშნავია მისი მიღწევაში

მიმდინარე წლის იანვარში იგი მეთაურობდა ორთქლმავლების გაერთიანებულ მემარჯნეთა გაფიცვას, რომელთაც არ მიიღეს რკინის გზის მუშათა გაერთიანების მიერ გამოშვებული პირობები.

დელეგაციის მესამე წევრი ტერნერი წარმოადგენს უნიონებს, რომელთაც თუმცა მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ, რომელთა დახმარებას არსებითი მნიშვნელობა აქვს პროფკავშირების მთლიანობისთვის.

დელეგაციის ყველაზე მსოფლიან წევრია—ბენ ტილტი. პროფკავშირებაში იგი მუშაობს 41-იან წლებიდან, იყო მონაწილე და ხელმძღვანელი ინგლისის მუშათა კლასის ბრძოლისა ორმოცი წლის განმავლობაში. ტომ

მანთან და ბერკსონთან ერთად იგი ხელმძღვანელობდა გემებზე მომუშავეთა ისტორიულ ფაფიკის ლონდონში 1889 წ. მისი აღმართვაზე მამართავა გულის კონგრესზე საერთაშორისო გაერთიანების შესახებ, საუკეთესოთა ახსიათებელ მას, მი-ხედვად მისი სიბერისა, იგი იოლათ ითვისებს თანამედროვე მიმდინარეობათ და აქამდე ითვლება პროფმოძრა-ბაში დაუღალავ და ენერგიულ მუშაკად.

დედუგაციის მეზუთ წევრია - ჰერბერტ სმიტი, რომელიც მრავალ წლების განმავლობაში მუშაობდა სამთომადრო მუშათა ფედერაციაში, სადაც იგი ასრულებდა თანამდროშარის მოადგილის მოვალეობას. როცა თავმჯდომარე სმიტმა თავი დაანება ამ პოსტს, მისი ადგილი სმიტმა დაიკავა, იგი მხურაველ მონაწილეობას იღებდა სამთომადრო მუშების კონფლიქტში, როგორც ომის წინეთ, ისე ომის შემდეგაც. იგი იყო წევრი ტრედ-უნი-

ონების კონგრესის საპარლამენტო კომიტეტისა და ითვლება პარლამენტარიზმის დამცველად.

ასეთია დედუგაციის შემადგენლობა. მათ დავეს საქართველოში ოთხი თუ ხუთი დღე და დეკემბრის 4-ს დამით გავგზავრენ მოსკოვით სამშობლოსაკენ. ეს ვადა საკმაო აღმოჩნდა, რომ დედუგაცია დარწმუნებულიყო გეროპაში ბურჟუაზიული პრესის მიერ გავრცელებული ხმების სიყალბეში, ხოლო დედუგაციის თავმჯდომარეს დაეწერა აღმართვაზე წერილი: „მას შემდეგ, რაც ბრიტანეთის დედუგაცია მოვიდა საქართველოში, იგი გაცემულია იმითი, თუ საბჭოთა მუშებს როგორი დიდი ამოცანები შეესრულებათ საქართველოს ეკონომიკურ და სამეურნეო აღორძინებაში, ვაშა საქართველოს“.

ასეთი კმაყოფილების გრძნობით ვაშორდა საქართველოს დედუგაცია.

სტად-უნიონების დელეგაციის საპარლამენტო მუშახეზი

1) The lot of an Independent Menshevik Georgia, situated on the shores of the Black Sea, where the interest of the European imperialists clash, and behind it, the hinterland of the Azerbaijan (Baku) oil field, would be lost of a puppet in the hands of the great powers.

2) An "Independent" Georgia, as the Mensheviks put it, would soon be a place d'armes for the counterrevolutionary bourgeois or, perhaps, even monarchistic reaction. In a month or two after the supposed declaration of independence, there would come the first rumours of, say, a wrangle about, then a real assembling of arms, and a new war with Soviet Russia, and the whole story over again.

3) The post-war European history shows that there are practically no independent states in Europe except a few great powers.

4) The Mensheviks say we honest people but they are certainly politically dishonest, and that kind of people are not less dangerous than dishonest adventurers.

5) The Soviet regime guarantees better than any other regime the security and peaceful reconstruction of the country and its cultural development. The bourgeois have been mistaken but the tremendous majority of the nation as a whole is fully satisfied and wants peace to reconstruct their life on a new economic basis.

6) If the language of the Georgians dominates in the schools and in the administration, if books and papers in their mother-tongue freely appear, if everything is done to promote the national culture of that nation, will there be suppression of the Georgian nation under the yoke of Moscow is nonsense and the invention of the capitalist enemies of the Soviet Government.

7) The delegation has heard nowhere about the restored Georgia which the enemies of Soviet Russia are saying they are. Everywhere a tremendous work is going on to better the economic and intellectual state of the labouring class. *See publications*

8) The magnificent and stupendous manifestation we witnessed yesterday shows the attachment of the overwhelming majority of the Georgians to the Soviet state.

A. A. Russell (Chairman)
Fred Brainin
Jim Farrell

Dec 4/1924. Hubert Smith
Alan Smith
J. Bromley

1. დამოუკიდებელი მენშევიკური საქართველო, რომელიც მდებარეობს შავი ზღვის ნაპირებზე, სადაც ერთმანეთს ეჯახებიან ევროპის იმპერიალისტების ინტერესები და რომლის იქით იმყოფება ბაქოს ნავთის წყაროები შეიძლება იყოს მხოლოდ სათამაშო დიდი სახელმწიფოების ხელში.

2. „დამოუკიდებელი“ საქართველო მალე გახდება პლაკდარმად კონტრ-რევოლუციონური ბურჟუაზიისათვის, ან შეიძლება მონარქიული რევოლუციისათვის კი. ეთი „დამოუკიდებლობის“ გამოცხადების ორი თვის შემდეგ კი გავრცელებოდა ხმები გრანგულის დესანტზე ან კიდევ სხვა რამეზე. შემდეგ კი წამდელიად მოწყა-

ბოდა საქართველოს ტერიტორიაზე კონტრ-რევოლუციონური არმია და დაიწყებოდა ომი საბჭოთა რუსეთთან. საქირო განდებოდა საქართველოს გასაბჭოებისათვის ბრძოლის ხელმძღვრედ წარმოება.

3. ომის შემდგომი ევროპის ისტორია ამტკიცებს, რომ ევროპაში ნამდვილად არ არსებობენ დამოუკიდებელი სახელმწიფოები, გარდა ევრედწოდებული დიდი სახელმწიფოებისა.

4. მეშვიდეები, შესაძლებელია, პატიოსანი ხალხია, მაგრამ ისინი უწყველად პოლიტიკურად ბეცნი არიან. ასეთი ადამიანები არა ნაკლები საშოში არიან, ვიდრე უსინდისო ავანტიურისტები.

5. საბჭოთა რეჟიმი ყველაზე უფრო უზრუნველყოფს ქვეყნის დაცვას და შვიდობიან აღორძინებას, მისი კულტურის განვითარებას. საესებით გასაგებია ქართველი ბურჟუაზიის გაბოროტება, რომელმაც დაჰკარგა თავისი საკუთრება. ერი მთლიანად საესებით უზრუნველყოფილია და მას სურს შვიდობიანობა, თავისი ცხოვრების გაგადქმნა ახალ ეკონომიურ საფუძველზე.

6. რაკი ქართულ ენას უკავია გამბატონებული მდგომარეობა სკოლებსა და ადმინისტრაციას, რაკი საქართველოში სამშობლო ენაზე თავისუფლად გამოდიან წი-

გნები და ვახუთები, რაკი ყველაფერი კეთდება იმისათვის, რათა წინ იქნას წაყვული ამ ხალხის ეროვნული კულტურა. — **უფელდგვარი ღაპარაკი იმაზე, რომ ქართველი ერი ხელს ღაფავს მოსკოვის უფელ ქვეშ, წარმოადგენს სისუფელს და გამოგონილია საბჭოთა სახელმწიფოს კაპიტალისტური მტრების მიერ.**

7. არსად დღევანდის არ უნახავს „დანგრეული საქართველო“, რაზედაც აგრეთვე გაიძახიან საბჭოთა კავშირის მტრები. ყველგან საქართველოში სწარმოებს დიდი მუშაობა მშრომელთა ეკონომიური მდგომარეობის და კულტურული ღონის ასამაღლებლად. ამის დამამტკიცებელია ჩვენს კვლევა-ძიების შედეგები.

8. საუცხოო და თავისი გრანდიოზულობით განსაკუთრებული დემონსტრაცია, რომლის მოწმეები ჩვენ ეყვებით გუშინ, ამტკიცებს, რომ ქართველების უდიდესი უმრავლესობა შეუზარდა საბჭოთა რეჟიმს და აქტიურად უჭერს მას მხედ.

პარსელი (თავმჯდომარე), შრიდ ბარამი, 296 ბილმბი, ჰერბერტ სმითი, ალან შინდლერი, ჯონ ბრომლი.

4 დეკემბერი, 1924 წ.

სად. ბალაჯარა.

ჰიკრუანი თვალს.

ვაჰ, რა დავკარგე ძვირფასი ლალი,
ცხარე ცრემლი მდის, არ შრება თვალს!

— მაინც ვიცი, აქვს. წინად თურმე თმაც ჰქონდა, მთლად არ კრძალავდნენ. იყვნენ მხაზველნიც. ეხლა მარალა ხეას არ იღებენ. საშოში არის: წაართმევენ, დაეცემან.

— საკვირველ ამბავს მოგვითხრობენ განძის შესახებ, ზღაპრულია მისი პოვნა, მის თვისებები. ხელთ ჩაჰვარდნით ძველის-ძველ დროში.

— ანდერბი აქვს, არ შეეღივნენ.

— ნეტავ მიჩენია ის რაღაც ნივთი და გამაგონა მისი ამბავი!

მეტად გაღარიბდნენ თვალდადანი ნაერთი უბედურების დროს, როდესაც დაირღვა მოწყობილი ცხოვრება და ნალაყუი გაიტანა გრიჯლად ქნისდა ხელ-მოკლიდამ. ჯერ გულს არ იტყვდნენ, ახლო ხანში მოგოდნენ მამლარ მომავალს. მერე ფრთები ჩამოყარეს, როდესაც ნახე ნიადაგი ეცლებოდათ, კერა თანდისთან უცეცხვობდათ. იმედთ ნახაბი აღუღებულ წყალს გაატანეს.

ნელნელა ხარჯეს შავი ღლისთვის გადამებული, ცითეს მურასა; დამრეს, გაიღეს ოჯახიდან შეძენილი თუ შეტანილი. ევლარ ჰშევილდნენ: ზღვა კოხბი ილირდა, იხაზებოდა; მთლადაც შრებოდა. შემდინარეს წყალი თურმე გამოჰლეოდა, ამომშრალიყო, ქვა და ქვიშა გადაშლოდა გამხმარ გულ-მკერდზე.

— ევლარ მარტობენ თვალდადანიც, შურუყვია განსაცდელს ფიცხელს.

— დარეჯანი კიდევ მხნეობს, აბრეს არ იტყვს.

— მაინც გული დაჩაგრული აქვს, შომშოლის ლანდი ჟოამაშებს შემტრიალ თვალგზში.

— არა უშვას რა ძველისძველ ოჯახს: შერჩათ ნა-მესტერი ნათესი ყოფისა; მიიტანენ თვის სიცოცხლეს მამლარ დრომდინა.

— ჩინება მალეც გაუთუნდეთ: კარგი შვილი ჰყავს, ოლინდ დამარტუნდეს გადაკარგული.

— მაინც რა უშვავთ! უკანასკნელ გასაქირში განძს გაიღებენ, წინათავან ნაანდერძე იმ ფას მძიმე ქვას.

სგამ იფიქროს და იდარდოს, თორემ ისინი.....

— საიდან იცი, რომ აქვს სახლში სამედიკო ნივთი? მითქმა ბევრია, მის მხაზველი არავინა სჩანს,

ძველისძველი იყო თვალდადანი გვარი, უწინდელ ისტორიაში ჩამოხლი. საგვარეულო გუჯრები ბევრს კარგს მოუთხოვობდნენ, ხან უჯეროსაც წარმოიტყოფდნენ. მათ ციხე-დარბაზს წერილობით საბუთ ვარეშეც ბევრი ამბავი დასტრიალებდა. ეჰ, ამითი ძალიანაც არ იჩრქოდა მათი სახლი სხვა ოჯახებიდან: ყველა კერას ახვევია თავისებური თხრობები. ერთი თქმა კი მეტად განსხვავდებოდა: ნივთიერი წინაშეც ახლდა მას, ისე რომ შეიხილი იყო იყო, სინამდვილის იერი ჰქონდა.

ეს ნამდვილად მომხდარი არაკი შეეხებოდა იმ ნივთს, მათ ოჯახში რომ იხაზებოდა უწინდელ დროდან. აღსწერდნენ კოლოფს, რომელშიაც დაკრძალული ჰქონდათ: ევრცხლის ტარგუცი ყუთის თაზე ამომუშტული ხარის ტანბანი კაცი წვეროსანი; ყუთს ფეხები ლომისა ჰქონდა. ისიც ეიმბნდა, როგორ იყო განძი მოპოვებული: ერთხელ საშინელ წარღვნას წაეღება ეს სოფელი.

ორივე ხეუ მოვარდნილიყო, ბროლაური და ჭიჭეაბა. ისე ავსებულყვენ ნიაღვრით, რომ შერტებულყვენ, დაეფარნათ სოფელი. არემარე თან მოჰქონდაო. მთელ-მთელ ხეებს ჩინხვარივით ატრიალებდაო. სახლები დაენ-გრაი, ბალ-მინდორი გადაერყცა; ყველაფერი გაენადგურებინა, დაეღუპა. თვალადანთ სასახლე მაინც გაჰმა-გრეიყო: მაღლობზედა სდგას და მკვიდრი გალავანი არტყაი. ღვარს მოეგლოჯნა მთელი გორაკი, გადმოერგრა; ამოჭინა უწინდელი შენობები თუ აკლამები. წყალი რომ ჩამოჰგდარიყო, მათ წინაპარს ნანგრევებში ეპოვნა ის ძვირფასი თვლიც. განძი დაეკრძალა ლუსკუმაში და ანდრძი დაეღა, არას დროს არ გამოეწირნათ ის საგ-ვარეულოსათვის.

— მაინც არ გაეხსნათ ყუთი, არ ეჩვენებინათ?

— არა! იშვიათ შემთხვევაში შეიძლებაო ახდა: უტ-ხოს თვალს ეერ იტანსო.

სხეებიც ამგვარ რასმე იტყოდნენ. ნამდვილი არა-ვინ იყოლა. იმასაც ამბობდნენ, არაფერი არ არის იმ კოლოფში, მოსაჩვენებლად უზნობერო. ამისთანა ეტყებს საბოლოოდ მაინც უარყყოფდნენ:

— რა სარგებელი აქვსთ, ხმები ავრცელონ!

უსათუოდ სინამდვილე იჩენება ეგ თქმა!

— გაიყვანეთ მართაოს! არა არს დაფარული, რომელ არა გამოეცხადეს.

ორი ძმა ტრიალებდა თვალადანთ ოჯახში ერთმა-ნებით მომდევნო. იმედინა მომავალი ჰქონდა იმათ სახლს, ატეხილმა ომმა ორივე ვეცაცო გაიტყა: ერთი ხელწოდის მოთხოვნილებამ უწია, მეორე თითონ ჩაება ხიფათში: ბაღლობიდანვე დანა-ხანჯალზე იუჭრებოდა და ახლა მსოფლიო ომიანობისას გული აღარ დაუდგა შინ; გადაიკარგა.

ტელებს შემოსავლიანი საქმისა არა ესმოდათ რა, სხეც აღარავინ რასმე უჯერებდა და სახლი იძულებული შეიქმნა დაგროვებ მარავს დაწლობოდა. დერკო დად-ნო მარადმა ხარჯვამ და როცა ცხოვრება აირია, კერას შემოეფუტენა ყოველივე, რაც რამ-ეხადი. ნიადაგიც—ფერხთ ქვეშიდან გამოაცალეს. ცივ ქვაზედ დაჩრჩნ ოჯა-ხის შვილი.

იომიშეს, ელოდნენ სახლის ვეცაცებს, მათგან ამბა-ვი არ მოდიოდა. უბედურობას უბედობა თან მოჰყვებოდა: მოვიდა ხმა, უმცროსი ვაჟი დაეღუპოლა. უფროსისაგან ცნება რამ სულ არა სჩანდა. ომს მოჰყვა ზედ აღრეულობა, რყევას დანგრევა. და დაგლახაქდნენ დიდებულნიც, კიდევ დაიმშენ. ის ლა იყო, საკუთარი ქერი ეფარათ. ხსნა არსით სჩანდა. აფხურის წუთი კარს მოსდგომოდათ. იმედით მხოლოდ ის შერჩენოდათ, თვალი ძვირფასი. წიფითელი ოქრო შავი დღისათვის. ეჰ, დასდგომოდათ დღე იგი ბნელი, აჟ უნდა გატყდეს წინაპართ სიტყვა: შეეხოს ხელი იმ განძელსა.

— დედი, სათოვლედ მოიარტუბლა, საცაა ჩამოჰბარ-დნის, ჩვენ კი შეშა არ მოგვეცევა.

— აღარც ფეხილი გვეტყა, არც რამ მარცვალი. რა მოეგავარო, როგორ ვადურჩეთ?! ვაჰ, ჩემო ბიჭო! უნდა აქ შევანდეს, რომ გააჭროს ეს გაჭირება!

— მდღერად ვცხოვრობდით, ვერვინა გვეჯობდა.

— ჩვენი ოჯახი პირველობდა მთლად ამ მხარეში.

„ზინოვიფის წერილის“—ნამდვილი ავტორი მისტერ ტრე-ბიტ—ლენკონი. დიდი გაიჭერა, გერმანელებს ჯაშუშა ამერიკაში, იტალიის კონტრ-დაზვერვის წევრი.

მამული გვექონდა დიდებული. მამა თქვენი მარჯვე იყო, ხელხვაიანი და ოჯახი დაგვეტყირათა მრავალ სიკეთით.

— რაც გვექონდა სახლში, მთლად გავეტყცეს, გავ-ვაჩანაგეს. გაჭირებამ გააივა დიდი, პატარა. დავვიბრიყვეს უდაცკაონი, ორჯელ გავცარკვეს. რა გვეშელება?!

— თუ ელაიყო არ წასულიყო, სახლს მფარველად ეყოლებოდა.

— მეც ვეპეწე, არ დაიშალა. ვაჰ, რომ ველარ და-გვიბრუნდება!

— აღსართანი ლა გვეავს იმედად. თუ შვიდობით ჩამოგვივიდა, მალე შესვლეს ჩვენს გადარჩენას: პაზრია-ნია და გამპრიახი.

ბუნებაც ჯიბრს უწევდა გასაწყლებულეს; ჩამოწვა აღრეული ზამთარი. ჯერ ხეს ფოთილი არ გასცვივოდა, რომ ჩამოხარდნა, აღარც გადიო. გაეფლანგა ბუნებას სითბო.

და დაუდგათ თვალადანთ წამების ღდენი. ნაჩვენი იყვნენ მდიდრულად ყოფას: ჩაცმას თუ სითბოს, ნოყიე-რად კვებას. მოესპოთ ეხლა სახსარი ყოფის, გამოეცურათ ყოელი სიხინტე.

— კაცო, ხოდაბუნები ჩენია, მამა-პაპეული და რას გვედავები?! დავგივულე უდაცკაოლ და დავვიბრიყვე?

— ჩუმდე! კი არ გედავები, ჩამოსართმევად მოვედი: მორჩილება კანონს!

და შეჰყურებდა მამავალ დოვლათს განცვიფრებული.

— ძმაო, კაცო, რითლა ვიცხოვროთ?

— გეყოფათ ისიც, რაც იპარაშეთ. აჟ შშრომელს მიწა! მიწა, პაერი, ტყე და წყალი საზოგადოა.

— რალა ეთქმოდან?! კანონით მოქრული თავი არ ეტყინებო. ახლა აღრეულობის ეამს წესს გარეშე მყოფ-ნიც გამარჯვდნენ და....

— დედიჯან, შეგე ჩვენს ბუბარს. ბოროტად გვიმ-ზერს პირდაღრენილი. თითონ გვიბერავს, კინვას ამრავ-ლებს.

— ეთილი იყო უწინ ჩვენთვის და გვაამებდა.

— ეს მაშინ, როცა შივ ცაცელი ენთო.

— ზაფხულშივე ჩამოგეტყინდნენ ზეხმელს, მამფრ ზამთარსაც არად ეიმჩნევდით.

— შეშა მზის სხივები თუ არის შენითგებული; მნა-თობის სითბო და სინათლე ცაცლად დადლადებს.

— არ ევაფსებდით. ახ, ეხლა მოგვცა!

— ყინვა, სიტრტლე, შიმშლის თმენა. უმცროსები

ზაგულ-უშაზა—გვგისტის პირ-
ველი-მონისტრი. თავი გაა-
ნება მთავრობას კონფლი-
ტის გამო.

შეპყრდნენ დიდებს, გვიშველიანო. გამომგოვდათ მათ
დიდრონებს ძალა ქმედობის.

— სჯობსარ, სიკვდილო, ამგვარ სიკოცხლს!

— უღვთოდ სული არვის ამოსდის, მანადისინ კი....
ათვალერებდნენ, კიდევ ხომ არაფერი დარჩენი-
ლო კარზე გასატანი, საზრდოდ საქვევი.

— დღეი, ამოვიღოთ ნატერის თვალი და გავი-
ტანოთ.

— გავეიტოთ, შვილო! როგორა ვქნათ, რომ არ
გავგოვონ. თუ შევავიზის, გამოგეტყუებენ. იციან რომ
გვაქვს, თანაც გვებონ. თვალი უქრავთ.

— რომ ვერ შევსძლოთ იმის დაფარვა?

გონების თვალთ მიმოვალვდნენ? მსურდათ, ეპოვ-
ნათ ვინმე ისეთი, რომ შესძლებოდათ მიპნდობოდნენ ამ
გასაქირში.

* *

— არ ვიცი ღმერთმანი ვის უჩვენო. თვალს მო-
სკრის მნახელს. გამოგვწირავენ, ან ფასს უფასოს ვად-
მოგვიცდებენ. სხვა გზა მაინც არ მოიძებნა: გაქრევებამ
სახრინეზედ დაგვაცენა.

— აღარ შემძლიან მოთმენა, ვიწყო ყინვითა.

— ამოვიღოთ. თუ გავუწყდებით, რისთვისაა გვიდა?

— მაშ გავივითან, მინამ ლაშა. შეიძლება, დღე
მოგვასწიონ და გავიქვეყნონ.

გვიანი არის, აღარცინ მოვა.

გავიდა დედაქალაქი მყოფი ოთახში: ეწვალა; ამოი-
ლო სამალავიდან. გაღუს ყუთი, შემოსკინა ქვამ მშენი-
ერმა. კარგა დიდი იყო, აღამიანის თვალეით მოყვანი-
ლი: თითქო მოსჩანდა გუგა, კაკალი, თითონ ბაია. შუაში,
ამალეგულ დარბაზს, მუქი ცისფერი დასკემა ოდნავ
წამწვერო, დამგებულეში მკრთალდებოდა, მკრთალ სინათ-
ლედ იფანტებოდა. მთელი თვალი ანათებდა მოძრავ ნა-
თელთ. თუ ლალაშებდა ცეცხლის ალი ზოგ მომწყვედული.

ენთო სანთელი. შანდლის პირად დაწვეული იღვწ-
ებოდა. კიდევ მიხრწნა. მოიფინა ზიზირი ბინდი. შე-
ნივთებული კუთხეები ბენლა მოიკცა. დაუდგომელ
აზრდით სიმრავლე, ძვირფასი თვალი თანისთანად

ფიზილდებოდა, განათდებოდა. ბუნჯგალ-ბუნჯგალ სხივთ
ჰფანტავდა, მიმოისროდა, ხუნჯუნებდა ნაერწყალში, მზია-
რულობდა.

— რა კარგი არის!

— დახე, ილვიძებს, მიმოძებრის, გვათვალერებს!

— რას ამბობ, ქალო?! როგორ შემაქრთ!

იწვის სანთელი. მდნარი ქონი შემოადგა ჩაწვეულ
პატრუქს. ლამის მთელ დარბაზს მოფენინს მღელვარე
ბნელი. თვალი უფრო ავლავდა ცოცხალ სინათლით.
დაიწია მნათობ განძა ბნელ ყუთისკენ. მის გარშემო
წრე მოერტყა სახედ ქალისა. მოიხაზა ბატემაქ ტანის.
აქიზირილი თმათა ტყერნი გადმოჰფენდნენ. მშვილდე-
ბად წარბნი. შამხ წამწამნი ღაწეთ დაფენილი. გაპო-
ბილ ბაგეთ უალერსებ სტილთა ციავი.

— ჰხედავ იმ სახეს?

— გხედავ, მეშინის!

— რა ლამაზია!

— ივრო, ბრუნდება!

— არა? მიფრინავს.

ირხეოდა ორიოდ წუთს იგი აზრდული და ნელელა
გაიფანტა, გაუჩინარდა.

* *

ამ ამბავმა ისე იმოქმედა დისახლისზედ რომ კი-
დეც რამდენიმე ხანი დამყოფა განძი თავის სახლში.
როდამდისინ? გაქირება მოუთმენელი, სახსარი კი ერთად
ერთი, ის ძვირდისან ქვა. გზა აღარ იყო, უნდა გადელგა
ნაბიჯი ძელი. განძის გატანა ბაზარში ვერ გაებდნა.
სხვა გზას იკვლედა. კიდევ მიაგნო!

ნაცნობთა შორის ბეჭე უფრო სანდოდ ეჩვენა, ამ
საქმისათვის გამოსადეგად. ძველი კაცი განათლებული,
ღრო მოქანა. განდეგილად გასულიყო განმარტოებით.
მეგობრობდა მეცნიერებას: მით იროთბდა თავს. მშენო-
და მას განძის ამბავი და უხაროდა, რომ ჰნახავდა ქვას
თავის თვლით. მოუტანეს, დააკვირდა. სირჯავდა და
ვერ ძღებოდა თვალერებით.

— ძლიერ კარგი ჰქმნენ, ვაჭარს ვისმე არ აჩვენე და
მოიტანე. ნიეთიათ! ბეჭი არ არის ამისთანა თვლი
ძვირფასი.

— რა ქვა არის ეს?

— ძნელი არის გადაწყვეტით თქმა. თითქო უფრო
ბიჭირილია? ჰგავს. მაგრამ ესე თავისებური? მეტად ძვი-
რად საშოვნელია.

— მაშ ბევრს მომცემენ!

— ვინ იცის ევა?

თქვენი ნიეთი სხვა მხრივ არის შესანიშნავი: ამის
შენობა მეტადა ჰგავს ცოცხალი თვალის აგებულობას.
აბა ჩამხედ! უთხრა კაცმა.

და ჩაუტენა მდიდებელი რალაცა შუშა.

— თითქო თვალია, კაცის თვალი გაქვავებული!

— იქნება მართლა აღამიანის თვალეც იყოს ეს.

— როგორ შეიძლება, გეთაცეა?!

შესაბოლო არის! დასტანებია მთელ ბუნებას მქმედი
ძალა სამარადისო. შემოქმედება უთავებელი. წუთით,
საათით, დღით თუ წლებით მეორდება მისი ქმნილება.
ერთი წყობა რომ იშლება, კენება თუ ნებება, დისლასი
სხვა იბადება ახალაზლი. შემოქმედების მზრუნვე ბორო-

ბალზედ ერთი რიგი ისახება, აკორდება და იფორჟნება; სხვა მეორე ხანდაზმული იხრწნება-იშლება. და ეს მარადის, დაუფერსად.

— მართალსა ბრძანებ!

— ამ უღვევლ წარმოშობას და მოსპობას, სიკვდილ-სიცოცხლეს საკუთარი ჰაზრი სტანავს უცვალდებელი.

— რა ჰაზრი არის?

დღის შემოქმედს თვის არსებაში ყოველ ქმნილებას სამარადო სახეები ახატული აქვს. სრულნი არიან ის ალაზმანი, უხანჯოანი, უნაკლული, უცვალდებელ სიმშვენიერით სავსებით მკლანი. ბუნებაში ზორის ისხავენ ის სახეები, მთელი სამყარო იმ ხატებებს ანხორცილებს. მაგრამ მძიმეა, ბნელი არის ნივთიერი და როდეს იტევს იმ უფრო პირველსაბუნებს, უნაკლულად ვერ ჩამო-ნაცვითეს. და შემოქმედი უარსა ჰყოფს იმ უსრულო თვის ქმნილებას, განეშორება. მომსპობი ძალა ეუფლება უარყოფითად. სცელავს სიკვდილად არსებათა წყობას წყობაზედ და მით გზას უხსნის ახალ-ახალ მათზედ უქეთესით.

— გახე თანდისთან არსებობა უქეთე...

— იარსებებს ეს მოსპობა დაუცხრობელი, სინამ ისე პეროვნად შეიქნება ნივთიერება; რომ ძალს შეიშოს უცვალდებელ წარმოშობას პირველსაბუნით. მხოლოდ მაშინ მოიხსნება დაშლა, სიკვდილი და გამეფდება სანეტი-რო არსებობა უცვლელ-უხრწნელი.

— ჰოიჲ!

— სწორედ!

— იქნება მართალიც იყოს ეგ შენი სიტყვა, მაგრამ ვერ მივხვდარე, რა კავშირი აქვს შენს მსჯელობას ამ ჩვენ ნივთთან.

— ეხლავე!

მანაც ათასში ეროხელ შემოქმედება ისეთი უნაკლო გამოდის და მშვენიერი, რომ თითქმის მთელის სიორული განახორციელებს თავის ზესახეს. იგი ქმნილება დასაშლელად თვით შემოქმედს დაენანება და განაშორებს მისგან ბრწყინილებას, გააქეავენ და იხანავს უღვევლ წლობით, მანამ...

— შენა გგონია...

დარწმუნებული ვარ, ეს ძვირფასი თვალი ოდესმე ცოცხალი იყო. გაქვევლში შენახულია ცნობის ნასახი, სიცოცხლის მეჭობი.

— მაგას რას ბრძანებ? ადამიანის თვალი არის ძვირფასი ქვად ქმნილი?

— ნამდვილი! ჰე, დააცივდი! უთხრა მოხეტყმა.

და ისე დაეყენა თვალი, რომ ლამპრის ზეზე ალმა-ცრად ათამაშდა მასში. გამოიმეტეველდა და ალთხნო ქვეში სიცოცხლე.

— იკი, ბატონო, ამ ძვირფასმა ქვამ იციის აუადმყოფობა, კარგად გახლამა; სიხარული და სიმძიმელი. ხან კრიტდება, ელვასა ჰკარავს, ცეცხლი უჭრება; ხან ალუდება, ლაზლადება, მასში ალი მზიარულად ათამაშდება.

— შეიძლება ამ ნივთის მიხედვით ადამიანმა ფიქრთა არეში აღადგინოს იგი სახე, რომელს ოდესმე ამშვენიერდეს ეს ტურფა თვალნი. ძელი კი იქნება: მას აქათ, რაც მას უარსებობა ქვეყანაზედ, ვინ იცის, რადღენი საუკუნე არის გასული.

— საკირველი! მაგრამ იქნება მართალიც იყოს შენი თქმა საარაკო, სიტყვა დედაცაქმა.

და უამბო ის ჩვენება, რომელი განიცადა მან, როდესაც თვალის გარშემო მოიხაზა მთელი ალაზმა მშვენიერით არსების, როგორც რომ ნივთიერი აზრდით.

— გარდასრული არსების სახე განეცხადებია! ქმნილებათა შესახებ ჩემს მოსაზრებას ადასტურებენ ეს თვალი და ის ჩვენება.

— ამ ლამაზში რომ იყვნენ, თვალი თანდათან გაბრწყინდა, სიცოცხლე ათამაშდა მასში. თითქმის იძირდა ქვის შუაგული, იხედებოდა, სხივთა კრიოზაში სიხარული იხატებოდა. შეკრთნენ ორნივე. ბეჭამ მაინც არ შეიშინა

— გახატება რასმე განძი ძვირფასი!

— მართლა, გენაცავა?

— არ შეიძლება ვაჟრის ხელში ამის ჩადგება!

ნება არ მისცა, ბაზარში გაეტანა თვალი: სამუშეუ-მო განძად დასახა. აღუთქვა შუამდგომლობა. მანამ საქმეს მოაწყობდა, ხელი მოეწივლა გაქრებულს.

— ინებე! განძის ფასს რომ აიღებ, მაშინ დასიმბრუნებ. შეგატყობინებ, როცა დრო იქნება. დასინჯავი, მოგიგონებ.

— შენი იმედი ნუ მოგვიშლის!

საქამდე ფული ათხივო; ეყოფოდათ, მანამ გაჰყიდნენ. გულს ეფონა მანდილოსანს, იმან უფრო გაამხნევა, ბეჭამ რომ უთხრა, ძვირფასი თვალის აბრწყინება სასიხარულო რასმე გეტყვით.

— ფულს რომ გაიღებენ, შეგატყობინებ და მოიტან ნივთს.

კიდევ ცოტა ხანი და ეს განძიც ისევე გაიყიდებოდა, როგორც მთელი სხვა ქონება გასცდა თვალდადნით სიხლს. მხოლოდ იმან შეუშალა გაყიდვას ხელი, წერილი რომ მოუვიდა აღსართობისგან:

— მაღე ჩამოვალ, ჩემს ახალ სულსაც თან ჩამოვიყვან. ძალიან მოგეწონებოდა, სწერდა დაკარგული.

წიგნი ცალიერი არ იყო: ფული მოეშველებინა ახლისათვის.

— აი რა სასიხარულოს მეუბნებოდა თვალი ძვირფასი, წარსტყვა დედაცაქმა.

და ნახა განძი, მოუღალესა.

— ეს ნივთი თილისმამა ჩვენ ოჯახისთვის: ბოლოს მაინც სიკეთის მოტანა იქის. რაც უნდა გაჰორგვებაში ჩავარდეს კერა, მისი კარზედ გატანა ჰპარადაც არ უნდა მოუვიდეს ჩვენს გარესს!

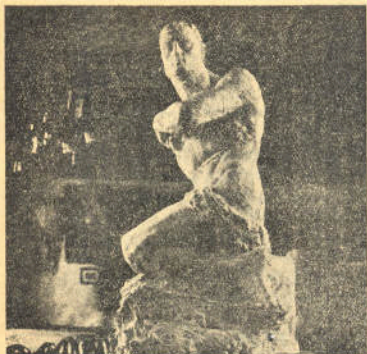
— ოღონდა! როგორ შეიძლება თუნდ უქადურეს ყოფაში, სახლის კეთილსიმყოფე გაიყვანო და გაჰყიდო! ცოცხალაა ეგ, მარძნობიარე.

დაენანათ, რომ ვერ შესძლეს განძის შექენა. რაღა გაეწყოდა! დედაცაქი წელში იყო გამართული და ნივთის კარზედ გატანა კი არა, იმასა ცდილობდა, სახლში შეეტანა და შეეცნო დაცლილი თარო, კიდობანი თუ კარადები.

განდა სახლში ფეხილი. ცხობი, მარცვლეულობა. ავიტარებდა ბუხარში ცეცხლი. ჩაიცვდა-დაიხურეს, ტიტველა დამალეს. გზისკენ ეჭირათ თვალი მოლოდინად გარდაქმნილობა.

— რაზედ გავყავდი! როგორ და შეგებდავდი თვალებში ჩემს ვაჟს.

ქართულ მხატვართა გამოფენა

ი. პატრიძე—მეშა—ზოროს კომპარატის შეკეთი.

გ. სიღმინე ერისთავი—მეფარი ბუნება.

შვილის ამბავი რომ უხაროდა დაკარგულად ნაფულებსა, მის სიხარულს ის უფრო ძლიერებდა, რომ გამთავნებული უბრუნდებოდა იგი: რძალს მოჰყვრდა და მერე ის რძალს! მშენიერი, ესეთს ქალს მანდ მეორეს ვერ იპოვო. ფულიც ბლომად ეშოვნა. ეტყობოდა გამო-ნაგზავნის, წერილის კილოს.

—გმაღლომ ჩემს წილ ღმერთს! ერთი შვილი წამართვა უბედურობამ, უკანასკნელ გასაქირში გამოგვაცარა, მიწად დაგვხარა; ბოლოს მაინც პირი იბრუნა ჩვენსკენ ნათელი.

—ისიც ძალიან სასიხარულოა, რომ ცხრა მთას იქით გადაკარგულს უცხო თესლი არ შეხვედრიდა, ქართ-ველ ოჯახიდანვე გამოუყვანია ქალი, იმ მხარეს მოყო-ლილ სახლობიდან.

—იმას რაღას იწერება, ისეთი მშენიერი თვალები აქვს, როგორც ის საგვარეულო ქვამი ძვირფასი?

—რა ვიცი! ალბათ შეეკარგებოდა და ჰგონია, რაც ქვეყანაზედ სიმშენიერია, ყველა იმ ქალს შეუკრებია. და ელოდნენ მოუთმენლად, გზას გასცქეროდნენ; საითი დღით ერეგებოდათ, დღე მთლიან კვირად. ჰყოვა მათმა მოლოდინმაც თვის დასასრული: მაშინ მოგრილდა ეტლი, რაცა ლოდინით ილაგწასულნი შინ შეუფულო-ყენენ, კარში აღარაინი ჰკანებდა. მანამ შვილს გადაე-ხვეოდა, რძალს მიაბარა მხერვალი თვალი. რომ აიმართა მის წინაშე სხივის ნაკეით საროს მავგარი, გულს ყვაე-ლი ვარდუფინა ბედნიერ დედას.

—შვილო, აღსართან!

სიხარულის ტირილი. ცრემლით მორწყული სახე მღიმარე. მელი წელს მოსკდომოდა რძალს, თვალებში შეჰყურებდა მის სიტუფით მიტაცებული. რაც უფრო ავირდებოდა დედა, მით უფრო მეტი განიცდიდა ეხა-ტებოდა:

სწორედ ის არის, რომ მომეგონა! ისე მზავსე-ბა ჩვენებისა და ხორციელის! თვალები ხომ ჩენს განძს მოეგავს!

თანდათან რწმუნდებოდა ამ მზავსებაში. როცა ქალი თმავაშლილი ნახა, ვეღარ მოითმანა, წამოიძახა:

—მინახებარ მე შენ გიცნობდი.

რძალი შეერთა ამნაირ თქმავზედ, გაიფიქრა:

—სად შეგხვდებოდი, როგორ მნახავდა? ბაღლო-ბის აქათ აღარ ვყოფილვარ საქართველოში და.....

უამბო მანდილოსანმა, რა გასაქირი დაატყდა თავს, როცა დაასვენეს გაეყინათ იგი საუნჯე და როგორ ერეგნა ცხად აზრდილად მზეთუნახავი.

—ამოიღე იგი თვალი, ნესტანაც ნახოს.

შევიდა დედა ოთახში. დაუწყო გადმოლაგება.

—განა სიკვრში არა გეაქვს შენახული?

—არა! საშინ იყო და დავმაღე.

—ამოიღ! მტაცებელი გათქმევენებდნენ.

—ვერა! სულდგმულად ვხადი და არ გავცემდი.

დაუწყეს სიჩვეა.

—ამისთანა თვალნი ესდნენ იმ მოჩვენებას.

ქალი გაჰყვრდა:

—ამისთანა თვალი არ შემხედრიდა, თუმცა ბევრი სხვადასხვა გამოსინჯია. თითქო მართლა ცოცხალიყო.

—მაშ შენს თვალს ან მოგავიწყებს?

ქალი განცვიფრდა: მის თვალებს ნახი იყო და ნაირობა!

—კარგად აღარ მახსოვდა განძი, დიდი მზავსებაა ამ თვალთა შორის, წარაშოსქვა დაფიქრებულმა აღ-სართან.

ძვირფას თვალს სიცოცხლე დაეტყო: სხივოსნობა, ქალისავე აფრქვევდა ნათელს. ციალ-პრაილი. ნაბერწ-კალთ ბურჯგულებს მიმოაზრევდა. გააცრიტა მის ბეჭერი-ალმა ლამპრის სინათლე. ნახი შრიალი ფოთოლოთა რხევის. დაეკმა მთელ დარბაზში ყვავილთ სუნენი. გაბრწყინდა თვალი ელვასავით და უტყებ ჩაქრა.

ძვირფასი თვალი ჩამწვარიყო ჩანავლებული.

გახილ ბარნოვი.

მათრახის კანაზვილი.

მოქმედება მიწაში

ბუზრის წინ ბატონის სასაზღვრე

I.

ბატონი და მოურავი

ბატონი,

მოიწი ახლოს, ჩემო ჯანდო...

ახალგაზრდებმა, დე, თავი იქ შეიქცინო,

ჩემი აქ გადავკრათ სანაქებო ოცი წლის ღვინო!

თან გადავშინჯოთ ეს წყვეული სიგელ-გუჯრები...

ჩვენი ხელში არის... მოსვენებას ვეღარ დაგვიბრთბო!

ჯანდო, ვეღარ დაგვიბრთბო!

ბატონი არ შეანძრო!

დღეს შენთან მინდა, მოურავო, ტკბილის საუბრით

დრო გავატარო...

ახალგაზრდები ეძლევიან იქ ლხინს და ზეიმს...

მოხუცებულებს გვირჩევნია მარტოკა ყოფნა.

ჯანდო,

ღვინის დასახმელად გზადება

ნება მიბოძე...

ბატონი,

აბა, დაახსი! მოიწი ახლოს!

ეს სადღევგრძელო იყოს შენი...

ჯანდო, აწვევრინებს

ბატონო ჩემო! მაპატიეთ...

ვებდავ ბძანებულს გავუთამამდე!

დღევგრძელო იყოს ჩვენი ბატონი,

მისი უფლება განაძლიეროს!

მარად ქმს ფლობდე ჰერეთის მხარეს!

ბატონი,

შენი ამავე დაუფიწარი იქნება ჩემთვის.

მიბოძებია ორი სოფელი საუკეთესო ადგილ-მამულით.

შენ უნდა იყო უპირველესი აქ მემამულე.

ჯანდო,

ჩემი მადლობა უმდაბლესი, დიდო ბატონო!

გულში თუ ასეთს ბედნიერებას შეესწრებოდა,

ეს მხოლოდ თქვენი წყალობა არის.

თქვენი რჩეული ხარო.

ბატონი,

დიახ რჩეული!

მეტოპე არის უნდა ემართვიდე მდაბალსა მოდგმას!

ჩემი სისხლი და იმათი სისხლი სხვადასხვა არის.

ხომ ასე არის:

ჯანდო,

ასე თვით გამჩენს უნებებია!

ბატონი,

არა თუ მარტო მდაბალსა მოდგმას

აქ ამ მხარეში, არამედ ყველგან მთელს ქვეყნის ზურგზე

მე უნდა ფეხობდე, ჩემი იყოს ხელისუფლება!

გულსკმა ღმერთმა წესად დაგვიღო:

პირუტყვებით იმათ უნდა უღელი სწოვნი;

მხოლოდ შრომისთვის არის გლეხი გამოსადეგი.

უნებისყოფო, ცრუპირაშუენი, მონა უეცი!

და მასთან მხდალი, როცა ძალას პირში უფერებს!

დაე, სიმართლე თუნდაც იყოს იმათ მხარეზე,

რია სიმართლე? სიმართლეა ძალა უფლება!

ხიშტი და ტყვი!

თუნდაც უფლება აღუდგინო სიგელ-გუჯრების,

ყველას მოიტყვას სიზარმაეც და მოღუნება!

იმას იზრახენ, ვისაც როგორ ეპრანება,

უნდათ კანონი! კანონს კი სველს ფოლადის ხელო!

და თუ დამპირდა ძალის ხმარება,

— მოვიმზარო, ვარ მე მოვალე!

და თუ შეიქმნეს სასარგებლოდ თვით სიციხერეც,

მოვეშველება ჩვენი სიბრძნე, გონიერება.

ჯანდო,

ჩემს ციხერებს ბაშყინავლება თქვენი აფასებს.

მეზიზღებიან, მაგრამ საქმე თუ კი მოითხოვს,

მზად ვარ გავუოფეხიანაშე, ბაგე ვუოცნო!

ბატონი, ჰქვას მიუღწი!

შენგნით, ძვირფასო მოურავო, ემაყოფილო ვარ!

მაგრამ მოხვედნა და ამბორი ისეთის ძალით,

რომ იმტვრეოდეს ტანში ძელები და ბედს სწვევლიდეს.

ქიქას ასწებს

აზრსა და ძალას გაუმარჯოს! სიმართლე... ხა-ხა!

დე, სიმართლე ბნელ ციხეში ჯდომით ამოღუპს!

ჯანდო, ზითსიღებს

დიახ ციხეში! სულყველანი ციხეში სხედან!

ბატონი,

მართლა ყველანი? არეინ გაგეცქა!

ჯანდო,

ვინ გამეცქევა?! სულყველანი ჩემს ხელთ არიან!

ბერი ელიზარ მემამოხე—მათი მდღროშე...

მათი გმირი, მსაჯულები, დიდი, პატარა!

ჰო ჰოო! თანდია! თუმცა იგი არაფერს ამბობს,

მაგრამ ყველაზე საშიშარი მტერია ჩვენითვის.

ბატონი, ჩათბობილი ჰმ! ჰმ! თანდია! მგაზე შემდე!

აბა, გავეშწინო ქალადლები!

სიგულბს აწვდის, ბატონი ათვალეირებს. უზარია

აი ესენი! აი, ეს... ეს! ჩვენ ძილს გვიფრთხობდა.

ხა! ხა! უფლება! ხელშეუხებლობა!.. ხა! ხა! ხა!

ერთს გადაიფრის, მეორეს სტაცებს.

„შეწვენიდა ღვთისათა ჩვენი დავითიანის...“

ხა, ხა, ხა, ხა! „მუღოზელი ალაროდის...“ ხა! ხა! ხა!

ხმას იცვლის

ღვთისა შეწვენით მათ შეიძლოთ სიტყვა მიეცათ,

მაგრამ იმავე ღვთის შეწვენით მას ვინაღუტებს..

ცეცხლი სუცევა...

ცეცხლი შეგრას აპრობს, უცაბდ შეჩერდება.

რომ ვერა ნახონ სიგელები ცეცხლი დაშვარი,

იმედს და ბოღვას მათში ბოლო არ მოეღება.

ვითომც ეინახავ, ვერ გაგებდე ხელის შეხება...

ამიტომ, დარჩეს... იმათ თვალწინ...

მაგიდაზე აწეობს. შემოდის ბაბულო გადაკრულ სტუმრების ასლანის

და ფრიდონის თანდლებით.

2.

იგინივე. სტუმრები და ბაბული.

ბაბული.

რაცხან ზურმთ გიცხოვრია, გადაჩვეულხარ
 პატრიცისკმას, მამობილო, სტუმრებისადმი!
 სულრიდან ასე გამოქცევა... და მერე რისთვის?...
 რაღაც კუჭკუან ქალაღღების გულისთვის ხა, ხა.
 ასლან.

კმაყოფილი ილბად ბრძანდებით...

ფრიდონ.

უშეველია კმაყოფილი! დამწვინდებული!
 ბაბული, თქვენც ხომ ამ აზრის ხართ, მაქვს წინადგარძნობა!

ბატონი.

მსურს იმათ თვალწინ ცეცხლში ჩაეყარო,
 რომ ძირიანად აღმოვეცხრა ხალხში
 მცირე იმედის თვით ნასახიცი კი.

ბაბული.

ხალხის იმედი მხოლოდ ეს იყო,
 სხვა არაფერი?

ბატონი.

არაფერი!

ფრიდონ. ათვალღერებს სიგელებს.

მერე გგონიათ, ყველა სიგელი თქვენს ხელში არის?
 ამითზე ლუფრო საბუთიანი არ გადამაღეს?

ბატონი.

რაო? რას ამბობ? ჯანდო! არ გესმის?

ჯანდო.

აბა გგონია! არც შეიძლება!

დამწვინდებული ბრძანდებოდით, ყველა აქ არის!
 ასეთს საუნჯეს ჩვენი ხალხი არ ანაწილებს.
 თქვენ რომ გინახოთ მათი სასოწარკვეთილები,
 როცა გადმოგვცა დედაბერმა, დარწმუნდებოდით
 სხვა ქალაღღები, ამით გარდა, არ გააჩნიათ.

ბატონი.

ჰო, მაგრამ მაინც...

ფრიდონ.

მე მხოლოდ ისე, წინადგარძნობით. რით დამარწმუნებთ,
 რომ დედაბერმა ყველა გადმოგვცათ?

ჯანდო.

გვონებ რომ შეილის გულისათვის...

მას ეშინოდა, შეილს არ გაეცა,
 არ გამხდარიყო მოლაღატე მთელი თემისა!

ბატონი.

ის დედაბერიც ხომ შეიპყარით?

ჯანდო.

ის არა, მაგრამ ხალხს თვით გამოაჰყვა,
 საპყრობილესთან ზის ჩაფუჭებული
 და შეილის ნახვის ნებას მოითხოვს.

ბატონი.

შეიპყარით!

ჯანდო.

ეხლავ ვასრულე. გადის.

ბატონი.

აბა, ჩვენ თითოც! გთხოვთ ბატონებო!

ბუმბრის წინ მაგინდის შემოუსხდებიან. ბატონი ჭკბებზე უსხავს.

ბაბული. თავის ტიპს აწვდის.

მეც! მეც! ამიყვან სვამს.

ბატონი.

მათი ზღაპარი უკვე დასრულდა...

ფრიდონ.

გამარჯვებულებს ცალკე გამარჯვება!

ბატონი.

მარიალი გითხრათ, გაგვიწვდელა პირველად ბრძოლა!
 ეს ლაღი ხალხი ყველაფერში გვიმხედრდებოდა!
 მიშვებულებყვენ და არ გრძნობდნენ მოვალეობას,
 რომ სახელმწიფოს ხარკი უნდა, ბატონს კი ლაღა.
 მათ ჰყვანდათ ვილაკ ხევის ბერი ამორჩეული
 და იმის სიტყვას სთვლიდნენ წმიდა ღვთის განცხადებად.

ფრიდონ.

გარწმუნებთ, ჩემი წინადგარძნობა მაგას მიმხედდა.

ბატონი.

ძლივს ვაძლუტეთ იარაღის დაყრა მთელს თემში!
 უნდა გენახათ თვითიული როს გვაბარებდა,
 ჩახმას კოცნიდა და დამბაჩს გულში იკრავდა.

ფრიდონ.

მე წინადგარძნობით ვიცოდი რომ ეგ მოხდებოდა!

ასლან.

და ცხოვრებას ხომ შეეჩვივნენ უიარაღოდ!

ფრიდონ.

დიან ბატონო, შეეჩვივნენ და წინადგარძნობით
 იმასაც გეტყვით: სხვა ბევრს რამეს შეეჩვივან!
 თუნდ მაგალითად უსიგელეობით!
 დიად, ყველაფერს და სუყველას შეეჩვივან,
 თუნდ სიბინძურეს... უკაცრადო...
 სავროთ სიცილი.

ბატონი.

ეს ხეპრე ხალხი ისე რიგად დარაზმულიყო,
 გგონებოდათ მწყობრი ჯარი...
 ის ხევის ბერი იყო, რაც იყო!
 დროშები ჰჭონდათ საკუთარი თავის ნიშნებით!

ფრიდონ.

ჰაი, ჰაი რომ ექნებოდათ!

ბატონი.

თქვენ უკვე ნახეთ ელიზბარი უზარმაზარი,
 უკანასკნელად თემის დროშა მან ჩაგვადარა!
 დიდხანს მალავდნენ, მაგრამ „ძალა აღმართსა ჰხნავსო“.
 აი, აქ იყო სანახაობა!

დროშა მოჰქონდა იმ ქალარას, უკან მოსდევდნენ:
 დამწუხრებულნი, უქლონი. აქ დასვენეს...

მუხლთ მოუყარეს, ეამბოვრეს და დაიშლნენ.

დროშას უჩვენებს

აი, ის დროშაც!

ფრიდონ.

საუკეთესო მეომრებად გაიფრთხილნენ!

მე ამას გეტყვით წინადგარძნობით...

მიუსყე შემდეგ ვისაც ვინდა... ნადავლს მოიტან!

ჯანდო. შემოდის.

ის დედაბერი ელის ბრძანებას.

ბატონი.

აა! გასართობი! აქ შემოიყვან!

ჯანდო.

ეხლავ ვასრულე!

ფრიდონ.

მე კი გვრძნობ რომ ჩაგვაზნამებს!

შეშოვს დედა, ლუღას იკრებს

მ.

იგინივე და დედა.**ბატონი.**

აბა, რას ითხოვ?

დედა.

მე გლახა არ ვარ!

მოვითხოვ რაეკი ბუნებით მაქვს მონიჭებული!

ასლან.

ეს გართობა კი, სწორე გითხრა, ტრაგიკულია!

ბაბული.

ჩემო გამძლეო! ჩემი სალამი!

დედაბერი უსიტყვოდ ზურგს შეაქცევს.

გინდა თანდია ინახულო? სიძულე.

გთხოვ, მაშობილო, ნება დართო!

დედა. მობრუნდება. გეყარად.

შენ, შენ მომტაცე ჩემი შვილი!

ის შენვე უნდა დამიბრუნო!

სად გეყავი თანდია?

ბატონი.

ბებერო ჩუხად! თავაზი გქონდეს!

შენ წინ აღარ სდგას პატარა ბავშვი!

ის მეუღლეა დიდი თავადის...

უკეთეს იზავ შეგვატუბინო:

აქ ყველა არის, რასაც ქვალადიო?

სიკვლეპს ზრუნებს.

ყველა გადმოგვეც?

დედა. სიტუმი შეგვგვ. ყველა!**ბატონი.**

ნასიამოვნები. ძალიან კარგი!

ნახოს თანდია! აქ შემოიყვით!

თქვე, ბატონებო, საწყობს გაჩვენებთ..

ნახავთ სხვა და სხვა ჯურის იარაღს... წარღვის

დროინდელს..

გაგიკვირდებთ!

წინაველი.

ერთად შეკრიფე ეს ქალაღებო!

ბატონი. სტუმრები და ბაბული გადიან. ჯანდა ქალაღებს დიდის სათოსით უბრუნ იწყობს და უკან მისდევთ. მოულოდნელად უკან ბრუნდება ბაბული.**ბაბული.** თანდას უთხარ:

მე პატრონ ძალმძის დაეუბრუნო ეს ქალაღებო.

დედა.

შეშრთალი. ბოლმს და ბრახს ძლივს იმაგრებს.

წადი, გამშორდი შე ცოდვის კერა!

ხმა ბატონის. ბაბული!**ბაბული.**

მსწრაფად კარებისკენ.

ნუღა! საბურო მივიწყებოდა!

4.

დედა მარტო. შემდეგ **თანდია.**

დედა ხალხით აკილებს. ჭიჭის მივცემა. თითქმის რაღაც აგონდება. თოვლებს მიაპტობს თემის დროშას. გაეჭანება. მის წინ დამბოზა. ხელებს აღაყრობს. უცხად წამოდეგება. და ის არის თითქმის დროშა უნდა ააგოიჯოს და უბრუნ დაბალსო, მაგრამ მწარე ღიმილით ეამბორობა და ისევ ადგილზე მიჰყუდება. ცეცხლთან მიდის. შემოდის თანდია. დედის დანახვაზე გაუთიარდება.

თანდია. გრუდ.

დედაც, რა გვიყავ?

დედა.

მე შენ დაგისენ, რომ გამცემი არ გამხდარიყავ.

როგორც იქნა!**თანდია.**

რას ამბობ! დედი!

დედა.

წელში მოხრილი უახლოვდება. მის წინ დანაკილი ტყევე.

ვიცი ქაბუკის სისხლის დღელი!

მასში ზის გველი სიყვარულისა.

ვერ გაუძლებდი.

დღე, წყევლა-კრულვით შე მიხსენებდნენ.

თანდია.

დედი, მე მაგას არ ჩავეიწინდი.

ო, არა, არა!

დედა.

შენ იმ დროს სდუმდი!

სდუმდი, როდესაც დედაშენს სცემდნენ!

თანდია. ო, ის გადმოკვრა დღესაც კი მშუშავს.

შენ გავიწინა თუ ქალში გავცვლიდით?

მე მაგას მეუღლე, ჩემი ნენე, ბავშვი პაწია!

გამოვითხოვე ყმაწვილურს ქინს დიდხანა.

დედა. აპოთ.

შვილო, გსურს თავი მოიტყუილო.

თანდია.

თუნდ ასეც იყოს!..

მაგრამ მიზეზი ქალი არ არის!

შენ ვერ გამაგებ! არა მქონდა მე ხალხის რწმენა!

ცხედავდი მათში სიზანტეს და გაუტანლობას.

მეორეს მხრით კი ძლიერებას, ნების სიმტკიცეს!

იცოდნენ რისთვის მოდიოდნენ ჩვენს დასაყრობად!

დაც, უცხოთავან დამონება კისრად გვედებოდა!

დაც, მექონათ!, ქალი, ცოლი ემკირებინათ,

შურისძიებით ჩვენს გულს, გრძნობას გაევიღეთთავადი!

ჩვენს თავს ეაწრობდით და განკითხვის დღეც დადგებოდა.

ხოლო იმ დრომდე შევიცნობდით რაა უფლება

სადაც ძალა, ცბიერება და სიჯიუტე.

ხალხს დამონებულს ნაპერწკალი სჭირდება მხოლოდ,

— ერთი ამედი — და აღსდგება როდესმე მვედრითო.

თუ ეს არა აქვს, ის ლეშია და გაიხრწნება!

ასეთ იმედად ჩემს ხალხს ჰქონდა სიგელ-გუჯრები

და ყველა სწამდა რომ სიმართლე მაინც არსებობს,

ერთხელ ოდესმე აღდგებოდა იგი სიმართლე,

მაგრამ შენ, დედი, ეს იმედი შენ დაუშვსტერი!

დედა.

სიხარულით გაბრწყინებული.

თანდია, ჩემო! შვილო ჩემო!

5.

იგინივე და ბაბული შემდეგ **მოურავი.****ბაბული.** უცხად შემოდის.

თანდია! შენ ხალხს სიკვლეპი გსურს დაუბრუნო?

თანდია. უზუხოს სახეში.**მსურს!****დედა.**

ეროდე შვილო!

ბაბული კარებს ხსნის.

შენ მოურავო! ეს დედაბერი გაიყვან გარედ!

დღედა.

თანდია, ფრთხილათ! გველი სისინებს.

ჯანდო.

გარკდ მიათრევს

გა, დედაბერო!

დღედა.

შენთვის არ მითქვამს, რაც მსურდა მეთქვა!

თანდია.

ნურადეღს დარდობ!

ჯანდო ძალით გაიყვანს და თვითონაც გადის.

6.

თანდია და ბაბული

ბაბული

მზიმდე უახლოვდება

მე იმ ქალაქლებს ხალხს დავუბრუნებ,

თუ ამისრულებ...

თანდია.

რას?

ბაბული.

თუ სამუდამოდ ჩემი იქნები!

თანდია.

ოცდის შემდეგ

არასოდეს!

ბაბული.

შემკრთალი

ნენე გიყვარს!

ნენე, ხა ხა ხა! და შენი ლეკვი!

ასე არ იყო, მაშ, რა აბა შეგაკავებდა?

მე ყური მოვკარ,

რომ ეს ხალხისთვის იმედია უქანასცნული!

მაშ დავბრუნე მათი იმედი!

დაჰყე ჩემს სურვილს!

თანდია.

იმათ სჭირდებათ თვით ჩემი თავიც!

დახ!

ხომ გაიგონე, ჩემში რწყენა დაუკარგნიათ,
ასე რომ დღედას ჰშინებია, არ გავმხდარიყავ
ხალხის გამცემი, ვით იქნა... შენთან რომ ერთად
გამოვეცხადო... ხომ იფიქრებენ...

ბაბული.

დაე მათ ნურც კი ეცოდინებათ!

ფარულ კონსიტის და შეხედრისთვის,

სადმე ყრუ ადგილს შენთან ტრფობისთვის,

წუთიერ ენებით გატაცებისთვის—

მზად ვარ მოგიძღვნა ყოველისფერი.

ბატონს ყველაფერს დავთმობინებ!

ხელს ჰკონის

მიყვარხარ, ვესმის?

თანდია.

აიღე! ნუ გინდა .. ადგი ზეზე!

მწუხარედ.

ახ, რად არ ძალმიძს შენდამი ვენება მეც ჩაენიელო!

ბაბული.

ანთებელი

აი, ჩემი ხარ! ჩემი, თანდია!

თანდია.

არა!

ერთხელ ყრობისას გაიღვიძა ჩემში სხვა ძალამ,

რომ ჩემი ხალხის შვილი ვიყავ და ჩამოვშორდი.

არ ხერხდებოდა ერთმანეთის თანამგზავობა!

ვგრძნობდი, რა რწმენით ჩემი ხალხი მელოდებოდა!

ათანელის ძე იმათ უნდა წინ გასძლიოდა!

ჩემი ბუნება სწორედ იმ დროს შუა გაიყო.

მე აღვიზარდე თქვენს შორის და ცხადად ვხედავდი

რა სიძლიერით, დიდას შრომით ახწევდით მიზანს!

მე შევიყვარე თქვენი შრომა და სიძლიერე.

ჩემს ხალხში ვპოვე დაქვინება მონობისაგან!

ბედის უძლური მორჩილება, გულუბრყვილობა!

თქვენთან გაეცხრომა და ზეიმი, იქ გაქარვება,

კრემლი და გლეჯა!—რა ამერჩია?

ბაბული.

გადაკრით

ან მე, ან ნენე!

თანდია.

ჩემად

მყავს არჩეული!

ბაბული.

ბაბოტად

ახ! კმარა! კმარა!

ბატონი.

შემოდის. მოკრულად.

ერთად ხართ ისევე! შენ მოურავო!

გაიყვან გარედ ეს პატიმარი!

თანდიას რაღაც მუხრის სიქვას, შემდეგ თვით მისდევს მოურავს.

7. ბატონი და ბაბული.

ბაბული.

ჩემო თავადო! მთვრალი ვარ ლეინით!

რაც ჩვენ ერთმანეთს ვვაშორებოდა.

იგი საზღვარი აღარ არსებობს!

ბატონი. დაკნენით

ვის ემბაღლოდე?

იქნებ იმ უმარცხეს, ორივეს ერთად რომ მოგასწარი?

ბაბული.

არა! მე მზიბლავეს ეგ შენი ძალა!

რომ მიახწიე დასახულს მიზანს

და ეს მთის ხალხი, ლალად ნამყოფი,

მოსდრიკე შენს წინ!— აი, ეს მათობის..

და ის. რომ მზად ხარ მონაპოვარი მე ერთს მომიძღვნა..

ბატონი.

ლიბა, მიბრძანე! კარის ზუცკის

ეხლავე ჯვარს დაგვეწერს..

ბაბული.

რა საჭიროა კანონ ერი მორჩილის ზიდე!

ამით ჩვენ მხოლოდ ვნებას ვაშრობთ, სურვილს ვიბოძავთ,

მე მიყვარს ცოდვა, სიყვარულიც შემცდვი მიყვარს...

წითელი, როგორც ჯოჯობით! ბატონის კათლიდან წამოხდებდა

ღვინო! კვლავ ღვინო!

დღეს ზეიმი თქვენი, თავადო!

მინდა რომ სახეც ნათელი გქონდეთ!

უბრძანე, ღვინო!

8. იგინივე და მოურავი.

ბატონი. ხელს შემოკრავს შემოსულს მოურავს

მოგვართვი ღვინო!

ბაბული.

ძველი! წითელი!

ბატონი.

ჩვენი სტუმრები რად არა სჩანან?

ჯანდო.

დაბლა შინჯავენ უწინდელ დროშებს და ძველ იარაღს.
მოურავი გადის. შემდეგ ლეონი ბრუნდება.

ბატონი.

დაე, იქ მტკერში იჩიბრკედლონ!

ბაბული.

დაე, ნურც მოვლენ! მსურს ორნი ვიყენეთ!
მასთან, ვინც ანელამ დამეფუტებამ!

ბატონი.

ჩემო მნათობო, ო, დედოფალო!

უნდა მივარდეს, მაგრამ ამ დროს შეშლის მოურავი.

ჯანდო.

აი, ეს ლეონი!

სიგვეს ლეონის

რა უნდა ვუყოთ ჩვენ ამ ქალაქებს?

ბატონი.

ე მანდ დააწყე!

ჯანდო.

მაგიდაზე აწეობს და გადის

აქ ალარაინი შემოუშვა ჩემს ბრძანებამდე!

ოქსი ქიქას ავსებს, ერთს თვითონ იღებს, მეორეს ბაბულის აწევის.

მაშ სადღეგრძელო ვისი დავლიო?

ბაბული.

არა, მოიცა! ერთი კიქიდან...

დაბრძანდი, ჩემო ბრძანებელო!

დასვამს საფარბელო, თვითონ კალთაში ჩაუჯდება

გული რაოდენს გრძნობს ნეტარებას,

რომ ყველაფერი შენ ერთს გმკუთვნის!

ბატონი.

ერთი ყლუბი და —

მთლად ახალგაზრდა გარდავიქნები,

და აღმენთება სისხლი ძარღვებში.

ბაბული.

მელაგებში ჯადაიწვინა და ოთახში დაჟავს.

მაგრამ საშინლად ეტვიანი, ეტვიანი ხარ!

საფარბელო ჩაჯდება ფეხებ ადგილი

ბატონი. მის წინ

არა! არა ვარ!

როს შემომდევია, რომ განუწყურლად ჩემი ხარ მხოლოდ,

არც ერთის სიტყვით შენს ნათელს სახელს არ შეეფარცა-
ყუო!

მსურს აკოცოს

ბაბული.

წამოხტება

ლეონი მოიტა! ლეონი კიდევ!

მინდა მუსიკა! უბნე ჩემს მხლებლებს...

ბატონი. მოჭრეშული

მხლებლები რისთვის!

ბაბული. იცინის

აი, ხომ მხედვე კიდევ გქვები!

მინდა შეშეღმა მათთან ციკეკო!

ბატონი.

რა აზრი მოგდის?

ეგ ხომ სიგიჟე იქნება სწორედ!

ბაბული.

სიგიჟე, დიხა!

მე ვარ მიონა, მთვრალი ღვთაება...

მსურს ვიყო გიორი... გინდა მიმიღე

მე წარწყმენილი და შემცოდელო,

არა და — ძალგამს სულ სხვა მოსძებნო,

სხვას გადაება ქორწინის ჯაჭვით!

ბატონი.

თავის თავს დასაძლევს და ქალის ასეთ უცნაურ სურვილს გამო-
მსურს ეგნის დამწვრდებულად. ეძახის მოურავს.

ბეი! მუსიკა!

მხლებლებს უბრძანე ეახლნენ თავის ნათელს ქალბატონს.

ბლომად ყვავილი სულ ალის ფერმა...

მოურავი გადის.

ბაბული.

ვაშა! ეგ მომწონს! ტაშს შემოკრავს.

ახლა მოვეფინოთ ძირს ქალაღლები.

სიგელბს იატაკზე დაჟავს.

შეშეული ფეხით მსურს მათზე ციკეკა,

როგორც მსურს ველურს და გამარჯვებულს...

შენს გამარჯვებას ჩემი უფრო აღმეტება!

შენ უჩიჩ ხალხი დაიპყარ, მე კი —

მე კი ვეზივობ შენსა დაპყრობას...

ხომ ხარ მორჩილი, ჩემი ერთგული?

არა? არა ხარ?

ბატონი. მთლად მის მონიბლად გავლენის ქვეშ.

ვარ მორჩილი! უსიტყვოდ მუნჯი!

ბაბული. გიჟდრის სიზარულთი.

მომეც კვლავ ლეონი!

ბატონი. გაუბედავად.

ბევერი მოვივა!

ბაბული. ამაყად.

როგორ? ეგ რა სიტყვი?

ბატონი მსწრაფლ ლეონს უსხავს. შემოდის სამი ახალგაზრდა მხედ-
გელი.

9.

იგინივე და მხლებლები.

ბაბული.

აჰა! მუსიკა!*) მხლებლებს.

თქვენ მე გიყვარვართ?

მუსიკის ხმაზე მსურს ენებით ციკეკა!

მუსიკა უკრავს ვნებიან ციკეკას...

შენ შევთვალე, ხუტუქ თიანო!

შენ მხოლოდ ერთხელ შეგვიარებულის დამწვარის გრძნობით

გინახავს ფეხი ქალბატონისა!

შენ მე გამიხსნი ყათთან ფეხზე!

შენ, სარო ტანის ნაკეთი მლიმარი!

სარტყელს შემომხსნი კახასთან ერთად...

შენ კი, რომ მიმზერ მულამ დარტყენით,

წახვალ, მომიყენე ჩემსა მიმანოს!

ჩააქრეთ ყველგან ლამის სინათლე...

მხოლოდ ბუხარი, დე გეგვიჩედეს!

მუსიკა სწრაფი! მუსიკა ენებით!

სავარძელზე გადაეშება მხლებლები სინათლეს აჭრობენ და შე-
ლიან ტანისპოსის გახდას.

ბატონი. ვერ მოითმენს და წამოფარდება.

არ შემოძლიან! წავალ ბაბული!

ბაბული. წინ გადაეღობება.

დარჩები, ჩემო ბრძანებელო!

*) შეიძლება მუსიკა სცენაზე დაუტანს თვით მხლებლებმა.

სკამზე დასვაძის,
გეზუმრებოდი! მზღებლებს.
წადით ეხლავე!
მზღებლები საჩქაროდ გადიან. ქალი მის მუხლებზე გადაწვება.
მეოცნე რაინდო! მეოცნე! მეოცნე!
ჩემი სიშიშვლე დღეის შემდეგ შენ ერთს გეკუთვნის.
შენ ერთს გეკუთვნის, ჩემო მიმინო!
გამაფგებით გაღუღოს კისერში ჰეოცნის.
ჩემთვის გთხოვ მხოლოდ ერთადერთს ჯილდოს:
როდესაც დასწავე შენ ამ ქალადლებს,
უბრძანე მიხმონ, მსურს მეც დავესწრო,
მიზან ვიხილო, ვინც კი დაკარგა
უკანასკნელი თვისი იმედო!
ბატონი. მოხუცებულის სისუსტით,
დიხა! დიხა! ჩემო ღვთაებავ!
ბაბუღი. გაეცლება.
დაუძახე ეხლავე ასრულდეს!
ბატონი. ფეხგაფეხლო!
აჩქარება რა საჭიროა?
შემდეგ მოვასწრობთ!
სურს კვლავ მოვებოვს, მაგრამ უცხად გაეცლება.
ბაბუღი.
მე კი მსურს ეხლავე!
ბატონი.
ბაბუღი! მტანჯავ მაგ თამაშობით!
ბაბუღი.
ო, არა ჩემო ბრძანებელი! აი, ხელს ცეკონი!
მსურს ამისრულო ეხლავე ეინი!
ბატონი. იძახის.
ეი, მანდ ვინ სდგას!
ჯანდო მოურავი შეშოდის.
10.
იგინივე და მოურავი.
აქირფე იგი ქალადლები და პატიმრები
აქ შემოიყვან...
ბაბუღი.
არა! ქალადნი იქ ეწყის ცხადათ!
მაგიდაზე უჩვენებს.
ბატონი.
რისთვის?
ბაბუღი.
ამ ქალადლებთან მარტოდ დეტოვით,
შემდეგ კი დაეწვით, რომ გული დასწყუდეთ.
ბატონი. კმაყოფილი იცინის.
ო დედაცეკო!
წყალების ხერხი შენ უკეთ იცი!
შურისძიება საუცხოვოა...
ჰა? მოურავო, ხომ მართალია!
ამ მაგიდაზე დააწყე ერთად და შემოუშვი...
ხოლო დარაჯნი ფხიზლობდნენ ყველგან!
არენი გაიტყეს!
ჩვენ კი წავიდეთ, ჩემო გიჟმაო!
შენ, მოურავო!
რად არ უღოცავ ამ სასახლის ახალ ქალბატონს,
ამ ჩემს დანიშნულს...
მოძრავი დაბნეული ბაბუღის უჩოკებს.
ჯანდო.
მეძინიერება ახალ ქალბატონს.

გადიან ხელი ხელ ჩაკიდებულნი. ჯანდო გაშტერებული ხელებს აქნებს.

შეუღლება ხომ ჩინებულია! ერთი გერი და მეორე მამობილი!
ლუგმა გავარდეს, ჯამში ჩავარდეს.

მეგრამ რა გავარდება, და სად ჩავარდება, ამაღამ სერის უფურთო!

ჯანდო სიგელებს აგროვებს, შემოდიან: ასლან და ფრიდონ. ხელში არტეოლოგიური იარაღი და ნაშთები უჭირავთ.

11.

ასლან და ფრიდონ

ასლან.

შენ! მასპინძლები საით წასულან?

ჯანდო. სიცილით

ქორწილის პირველ დამეს უჭიბობენ!

ასლან.

როგორ? რას ამბობ?

ფრიდონ.

ა! წინადგომობით...

ჯანდო.

აი, ეხლახან გამომიცხადეს

და მიულოცე უკვე წინშობაც!

ფრიდონ.

აჰა, ხომ გითხარ!

არა მლოატობს მე წინად-გარნობა,

სამას საშოცდა... ექვს წმინდანს ფუიცავ!

ასლან.

აი, ის ლორი! თავმოტევილი!

ჩვენ გაგვიტყუა, მტერში ჩავგახრჩო

და გვაჩინებენ სიძველეები...

თვითონ კი, დახე!

ფრიდონ.

გულს ნუ გაიტყვ, ჩემო მოხუცო!

ასეთ ეანგიან ორპირ მახვილით

ჩვენც მოვიპოვებთ შესაფერ კოლებს...

ასლან.

ხა ხა! შესაფერს...

ფრიდონ.

ჩვენც მივულოცით, რომ იმ ბებრის გვარს

ჩაეთესლება აქ რომელიმე მსახურის ჯიში!

ასლან. სიცილით

ეგ ხომ უთუოდ ასე იქნება!

ფრიდონ.

არა მლოატობს მე წინადგომობა!

აჰა, წავიდეთ!

სიცილით გადიან. შემოუშვებენ

პატიმარ გლეხებს. ყველას ცხვირ პირი ჩამოსტრის. ოთახს ათავა-
ლიერებენ და ერთს კუთხეში ჩერდებიან. შემოდის გლეხბარ, დაი-
ნახავს დროშას და ელდანადეში შეჭერდება. შეაფრთვლება. ნაბიჯს
გადასდგავს და გაბრწყინებული იტყვის:

12.

ელიზბარ, მათია, ელიზო, ციხო და გლეხები.

ელიზბარ.

დროშა! ახ! დროშა! ჩვენი დროშა!

(მუხლებზე დაეცმა დროშის წინ. თითქმის ყველას ელვამ დაღრიბ-
ნაო, ირგვლივ შეჯგუფდებიან და შემდეგ სათითაო იროტებენ. ჯრუფ-
ხელზე გაწედილი მღეროან „მშენილი მუხანა“)

მათია.

პირველად შენიშვის სიგელ-გუჯრებს.

სიგელ-გუჯრები! ჩვენი... ჩვენი სიგელ-გუჯრები!

ყველანი წამოხტებიან და მაგიდას შემოვხვევინ. არ იციან რა კმან. ერთმანეთს აწევიან. ყველას თავში გაფუფლებს; გადაფარხინოთ! მოვიპაროთ! გავიტაცოთ!

ელიზო.

აქით იქით ხელს კრავს
ხალხი, რა გითხრაო! თუ ჩვენი კეთილ-დღეობა ამ ქალაქ-
ლდებზე ჰქონდა, რაღას უყურებო? გავიტაცოთ! ჩქარა დავ-
მალეთ!

I გლეხი. მწარედ

სად გაიქცევი? დარაჯები გვარტყიან ირვლივ!

ელიზო.

გავანგრით სახლის კედლები, შევიპყროთ დარაჯები
ხალხნი არა ხართ? ქუდები არა გხურავთ? გავიტაცოთ.

II გლეხი.

ყველანი როგორ გამოჩრჩეტი?

ვერ გვგვიათ? სასაცილოდ გვიგდებს ბატონი!

ციხო. უკანვე აწეობს.

წყველნიმც იყვნენ.

ელიზო.

ფუი ლარებო!

III გლეხი.

ეს! ეს სასახლე ჩვენი იყო. .. ხელა ვინ ხარობს!

I გლეხი.

ის მინდვრებიც ხომ ჩვენი იყო, მაგრამ წაგვართვა!

II გლეხი.

ჩვენი სიმათლის საბუთებიც შეპყრობილია.

ელიზო.

ახია თქვენზე! ქალაქუნებო! კაცო, ამაზე ადვილი რაღაა
რომ...

ციხო.

გულს ნუ გაიტებით, ბიჭებო! სულ ყველა წარბაველია!
აღწახევარი საფლავი მეფისათვისაც კმარია;
ქამანა მქონდეს, დავმღერდი, ტკბილად შემეწყო ხმანია;
ძველად სცხოვრობდა ბატონი, მრისხანე, კაც-ქამია!
ემტრებოდა სიმათლეს, ციხეში უკრა თავია.
სიმათლემ უთხრა: „გამიშვი, შედღეს დავაყრი ქამია!
ბატონი უფრო განრისხდა, გულში სთქვა: „მოსაკლავია“
მაგრამ სიმათლემ იდროვა, ძირს დასცა კაცი-ქამია.
და კატასავით მიიღრძო, ზედ დამეტვრია ფარია.
აღწახევარი საფლავი სთქვა, „მეფისთვისაც კმარია.“

ელიზაბარ.

სახლი ჩავარდა ერთი ვარსკლავი!

II გლეხი.

მართლა ჩავარდა!

III გლეხი.

ვინმე მოკლდება!

ელიზაბარ.

ჩვენი ბატონი!

მათია.

ეხლა მოვინდათ თქვენც მკითხაობა!?

I გლეხი.

როცა ჩვენ შორის იოდა გაჩნდა,

სათემო საქმეც იმიტომ წახდა!

II გლეხი. სიგვლებს უჩვენებს.

ჩვენი გამცემლობას აი რა მოწმობს!

ციხო.

ეხ, თანდიაზე რას ვიფიქრებდი...

ელიზაბარ.

მძესწული არის! იცოს წყველი.

მათია.

ისიც და დედაც!

ელიზაბარ.

წილან თანდის ვარსკლავი ჩაქრა!

I გლეხი.

მთელი ოჯახის!

ციხო.

ნებაც არ მომცეს, რომ მიმეფურთხნა!

ყველანი.

აგერ, იქ მოჰყავთ!

ყველანი შემოსულ თანდის ზურგს შეატყვევნ.

I გლეხი.

იუდაე!

თანდია შეკრთება.

II გლეხი.

ხალხის გამცემო!

III გლეხი.

შე მოლაღატე!

ელიზო.

შე სახლ-კარ-ამოსაწვევტო, ხალხის ცოდო რაზე დაიდებ?

ციხო.

რამდენი ოკრო ჩავიჭრაილეს?

გაღწახვლი აფედივრებს, არ იცის რა უპასუხოს.

მათია.

წინ წამოდეგა და სიგვლებზე ფითხებს.

აი, შენს იმპოროს დააკეოდი ამ მაგიდაზე,

ამით გაჰყიდე შენი ხალხი თავისუფალი,

შენც, დედაშენმაც...

თანდია.

ჭეწიდან თითქმის გამოფუცკეა. ქალადგებს მივარდება. მოტო-

აღდება. ხალხი ინსტინქტივად წინ გადავლობება. ჯვარის:

გამიშვით! გამიშვით!

ფანჯარაში შესტება. ზეშს ჩაამტოვებს. გავარდება თოფი. თანდია

უკან დაიქცეა. სიგვლები გაიფანტება. ხალხი შეკრთება. შემორბიან

დარაჯები. შემოიბრის დედა.

დედა.

შვილს მივარდება.

შვილო თანდია!

ს.

იგინივე, ბატონი, ბაბული, სტუმრები და მოურავი.

ბაბული.

მოჰკლეს?

სურს მივარდეს, ბატონი შეაჩერებს.

ბატონი.

შესდექ!

აქ თქვენ ქურდობაც განგიზრახავთ, არამზადებო!

დედა

შვილო თანდია! შვილო თანდია!

თანდია.

დღე! ნუ სწუხხარ! მე ცოცხალი ვარ!

მაგრამ სიგელი! უნდა დავიხსნათ!

ცდლობს სიგელზე მოკრიფოს, მაგრამ არ შეუძლიან.

ბატონი.

ჯანდო, აქ მომეც!

ცეცხლით ჯდება. ჯანდო სიგელზე გადასცემს. თანდის ატყენებს.

დედა თავს შეუხვევს.

ძარტველ მხატვართა გამოცემა.

საბალო მოქანდაკე იაკობ ნიკოლაძე — ქოცნა.

ბაბუღი.

ნება მიბოძე გაგზორდეთ! არ მსურს...

ბატონი. საცილით.

ნება გაქვს სრული!

მხოლოდ შენ წელან თვით მოაითხოვდი
თვალთ გენახა. როცა დაეწვავდი!

ბაბუღი.

არ შემოძლიან! არ შემოძლიან...

სწრაფად ჯადის.

ბატონი. თვალს გადააფრებ.

ვინ ინახავდა ამ სიგელ-გუჯრებს?

სიძუმე.

როგორ? დამუნჯდით?

მე გეკითხებით: ვინ ინახავდა?

მათია.

მე ვინახავდი!

ბატონი.

აქ ყველა არის?

მათია სდუმს.

აი, უფურთხ: მე ვწვავ თქვენს იმედს!

ერთი! ეს ორი! სამი! ოთხი! და ესეც ხუთი!

სხვა კადდე იყო?

მათია.

არა ყოფილა!

ბატონი.

ასე! მაშ ეხლა...

დროშას ცეცხლს შეუცეთებს. მსწრაფლ იწვის.

ელიზბარ.

ას! ჩვენი დროშა! ხალხო დროშა!

მსურს ბუნრიდან გამოიღოს. ჯანდო ებრძვის, ბოლოს ბუნრიდან
გამოიღებს; ანელეს მაგრამ ხელში ტარილა შერჩება. გარს შემო-
ებევინა.

ბატონი.

ეგ ტარი თქვენთვის ჩემს სახსოვრად მიჩუქებია!
სტუმრებს.

ეხლა წავიდეთ, დარბაისელნო!

ფრიდონ.

ჩემს წინადგომობას თუ დაუჯერებ....

თანდია. მწოლიარე შეაჩერებს.

იქნებ გეონით, მასხრად გვიგდებდე,
რომ ამ დამწვარ ტარს გვაძლევ სახსოვრად?

ეგ ნაწილია იმ დიდ იმედის.

ახლა რომ დასწვი...

გულუხვობისთვის მადლობას გწირავთ!

ციხო.

თანდია ჩვენი მომხრე ყოფილა!

თანდია.

თან წამოიღეთ შეტრუსული ეგ დროშის ტარი!
მასზე ვილოცებთ!

ელიზბარ.

მე მას მივაკარე იმ ჩამქრალ ვარსკლავს!

ასლან.

ტუტუცი ხალხი!

ფრიდონ.

მართლაც გიყვების გროვა ყოფილა.

ბატონი.

შენ, მოურავო! გაუშვი ყველა,

მხოლოდ თანდია ჯერ აქ დასტოვ!

მაგას წამლობა კიდევ სჭირდება!

გადის სტუმრებთან ერთად. უკან მისდევს მოტრავი და დარაჯები.

ციხო. უკან წამოიშლივარებს.

ვისაც მოუკლავს, ის მოჰკლავს...

სხვებიც აყვებიან მძიმედ გადიან. ელიზბარ ტარით ხელში წინ
მიუძღვის.

მათია.

დღე! სიგელი შეიდი იყო!

დედა.

ორი დამალე! აქ ამ გულთან მაქვს.

ყველაზედ მეტად საბუთიანი!

გულს გადაუხსნის და აჩვენებს თანდია სიგელს გულში იხუტებს.

ფ ა რ დ ა.

ს. შანშიაშვილი

სამგზავ, ღვთის პუნაქული

გაგრძელება

3.

ირბი დიდხანა ღრმა ძილში იყო. როლდერს მოუსვენრობა ეტყობოდა. მძინარეს თვალს არ აშორებდა.

გომბერმა და მორუამ მხოლოდ მაშინ შენიშნეს ირბის ხანგრძლივი ძილი, როცა როლდერის მწუხარება დაინახეს.

— თქვენ გგონიათ, რომ ეს ძილი საბედისწეროა? იკითხა მორუამ.

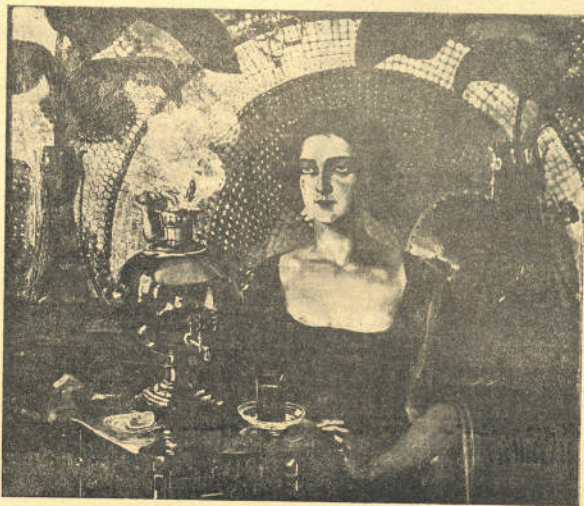
— ეგ სიტყვა ჩვენს მდგომარეობაში სრულიად ზედმეტია. მინდოდა მხოლოდ ეს ცოტა ხანი მაინც ფხიზელი ყოფილიყო.

თითონ გაახსენდა ბავშვები, რომლებიც სკვერებში დაყვდათ გამზრდელს თეთრ წინსაფარებში. ეს იყო მისთვის უძვირფასესი მოვლენა და ჩუმი ხმით უყვებოდა გულ-აყუწბულ გერმანელს ბავშვების პატარა ხელებზე და მსუქან მკლავებზე, რომლებზედაც ხორცის სამაჯურებია.

— რა საჭიროა ეგ ჩურჩული! ილაპარაკეთ ხმამაღლა! როლდერის ძლიერი ხმა გაისმა როგორც ბრძანება. გომბერს და მორუას გაახსენდათ, რომ ასეთ მწუხარების დროს ამხანაგი დავიწყებული ყავდათ. ორივე მივიდა როლდერთან, რომელიც თანჯარასთან იყო აყუდებული.

შუშის შემოქონდა სინათლე, უსაზღვრო ეთერის მე-

ქართულ მხატვართა გამოფენა

პროფესორი შოსე თოიძე—სამოვრის მელოდია.

ამერიკელის პასუხმა ისევ მოაგონა ყველას განსაცდელი. შიში, რომელსაც რამოდენიმე წლის წინათ თითქოს თავი დააღწიეს, ისევ შემოვიდა კაიუტაში.

— მე ვგრძნობ, რომ ჩემში ჯერ კიდევ სცხოვრობს ის ბავშვი, რომელიც ორმოცი წლის წინ ვიყავი. მენატრება ადამიანის ალერსი, მინდა ვიგრძნო სითბო როცა გულში ჩაგვიკრავენ!

გომბერის სიტყვები სხვა მდგომარეობაში ალბათ მორუას ღიმღის გამოიწვევდნენ. ძნელი დასაჯერებელი იყო, რომ გოლიათ შაბაკაეში ბავშვის ნაწილი დარჩა. მაგრამ ესლა მხოლოდ თავი შეაბრალეს ფრანგს. მორუას

ტი არაფერი ჰანდა. მოტორი თითქოს დაკიდებული იყო სივრცეში.

— შეიძლება წყალმა გამოაფხიზლოს. ცივი წყალი უსათუთო გააღვიძებს. თქვენ ტყუილათ ნაღვლობთ როლდერ.. თქვენი მშვენიერი საცოლო მალე მოგაოხნდება! — მზრუნველობით ამბობდა მორუა.

წყალი გამოღებულყო. როლდერის მეტი მწუხარება დავტყუ, მორუამ ამის შემდეგ მეტი მზრუნველობა გამოიჩინა.

— ვცადოთ რამე. აი ამით—მორუამ ქურქს ბეწვები მოაგლიჯა—სახეზე გაუსვით. სახის კანი ნახია, შეუძლებელია არ იგრძნოს.

ქართულ მხატვართა გამოფენა

სცადეს, მაგრამ ქალის ძილი ვერ დააფრთხეს. ფერ-მკრთალი სახის არც ერთი ნერვი არ განძრეულა. ირბის თავი მოსხლეტით იდგა საფარძელის ყურებზე და მხოლოდ სუნთქვა, მძიმე და ნელი, ამტკიცებდა რომ იყო ცოცხალი.

— შეუხსენით მეკრდი და ამ წუწმუშას ღერით ცხვირის ნესტო გაუღიზიანეთ. ნუ გეშინიათ, არ ატყენს!

მორუა ლაპარაკობდა ისეთი შემპარავი და დატკბილული ხმით, რომ როლოდერმა გაიფიქრა, — ხომ არ იყო მისი თანამგზავრი საწერიმალო ღუქნის პატრონი, ან აგენტ-ტი რომელიმე ფირმის.

ფრანგი იკონებდა სხვადასხვა საშვადღებებს, მაგრამ აღარც ერთი არ უშინჯავთ, რადგან დარწმუნდნენ, რომ ყველა ცდა უშედეგო იქნებოდა.

— როგორ არ მოგვაგონდა აქამდე! წამოიძახა გობერმა — კაიუტაში ჰაერი მძიმეა, გავაშლულია ბოლით. და ამას გარდა ხომ უნდა გავიგოთ ბოლოსდაბოლოს სად ვართ, რა არის ჩვენს ქვევით!

ლონიერი ზელებით მან მოიქნია თუჯის საფერფლე ფანჯრის მინების გასატყბად, მაგრამ ამ დროს ხელი სტაცა როლოდერმა და გომბერი საფარძელს მიაჯახა.

— არ გაბედო! — დაიყვირა მან — ხომ არ გაგაიფრებო-ხარ?!

გაკვირვებით შეხედა გერმანელმა აღელვებულ მამაკაცს, რომლის თვალღმში პირველად შეინიშნა შიში.

— თქვენი შეგძლიოთ ყველანი დაგელუვით მაგ უაზრო მოქმედებით — სთქვა ცოტა ხნის შემდეგ როლოდერმა, რომლის ხმაში ჯერ კიდევ შიში ისმოდა, — მე დარწმუნებული ვარ რომ გარეთ ძლიერი ქარია. მისთვის საქმეა პატარა ქურჭუტანაც კი, რომ შემოიქრას მთელი ძლიერებით. შემდეგ კი, თქვენც მიხვდებით რა მოხდება.

ბენეს ნელნელ სკვლიდა ნათელი. მხოლოდ ეხლა შეამჩნიეს, რომ დაბნელება, რომელსაც ლამედ სთვლიდნენ, არ იყო ხანგრძლივი.

მათ უკვე დაგებადათ ეჭვი, მართლა იყო ეს ლამე, თუ არა. შესაძლებელია მათ წაერთვათ დროის გაგების გრძნობა!

განუსაზღვრელი სევდით და სასოწარკვეთით ზღე-ბოდენ ისინი ყოველ დაღამებას. ასეთი ღრმა ზნეულობით არ განუცდიათ იმ სარდაფებშიც, სადაც ნათელი არასოდეს ჩასულა. ეს ღამეები იყო ცოცხალი, ღონიერი, სავსე ხორციით, მსუქანი.

გათენების დროს იბოი გარდაიცვალა. მოკვდა შეუმჩნევლად, გაუღვიძარი.

— მე გავიგონე მისი უკანასკნელი ამოსუნთქვა..

— სახე ისეთივე მკრთალი აქვს, როგორც ძილის დროს. ალბათ ჯერ არ გაიცეხებულა..

— შეიძლება სთქვა რამე სიკვდილის წინ. მე არაფერი გამიგონია..

— როლოდერს მისი თავი მეკრდზე ესვენა. თუ თქვა რამე, გაიგონებდა..

— ალბათ არაფერი უთქვამს. ის ისე ჩუმად მიი-ცვალა.

— ახლა უკეთესია ირბი: წინათ თითქო არ იყო ასე გარბი.

მორუა და გომბერი ისეთი ჩუმ ხმით ლაპარაკობდნენ, თითქო ერთმანეთს საიდუმლოს უზიარებდნენ.

დღის ნათელი თანდათან ძლიერდებოდა. მორუმა და გომბერმა უკვე გარკვევით დაინახეს ქალის სახე, რომელ-ზედაც გაიცეხულიყო ფერი, გალურჯებული ტუჩები,

მაგრად შეკრული ქუთუთოები. სავარძელის სახურავზე, როგორც მიღწერს ესენა თავი, სიკვდილი იყო საკვირველი, მაგრამ არ იწყევდა ტკივილს.

კიბიტაში ყველაფერი გამოიკვალა, სხვა სახე მიიღო, თითქო პირველად შენიშნეს სივრცეები, კედლები ძალიან მაღალი და კუთხეები ბნელი, სადაც შეიძლება ეინმე ჩასაფრებული ყოფილიყო დანთი ხელში.

— რა ნელა მიზიზავს დრო. ასეთი გრძელი არაოდეს ყოფილა! ჩაილაპარაკა გამგებმა.

მორუას აიღვლემა ტეტულისა.

— აქამდე კიდევ მჭინდა სულელური იმედი, აღარ შემიძლია კიბიტაში ყოფნა!

— გათავდეს მაინც ეს გაურკვევლობა! რა ხდება ჩვენს იქით?

გერპანელს რაღაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ ამ დროს სავარძელიდან წამოიჭრა როლდერი, ნერვიული საბიჯით რამოდენიმეჯერ გაიარა კიბიტა და შემდეგ თანამგზავრებს მიმართა:

— გთხოვთ ხელი შეახოთ იბრის, დარწმუნდეთ და მეც დამარწმუნოთ, რომ საუკუნოთ გაიცედა.

გამგერი და მორუა მკედართან მივიდნენ.

— ხელები ვერ გავუხსენი. სისხლი და ძარღვები გაიცეხებოდა...

მორუამ ის ფრთხილად დაუშვა კედარის ხელები, თითქო კიდევ ეწინააღმდეგებოდა არ მიეცემა.

როლდერმა შეცვალა იტყაქა ქალის გვაში, დაუკონა ხელები და ვიდრე გუმგერი და მორუა დაეყირებინათ მოსწრებდნენ, გასტყდა ფანჯრა და ისროლა იბრი.

გაფთრებული ვეფხვივით შემოიჭრა საშინელი ჭარი და ჭინიანი ფირფიტა, რომელიც ამდენხანს არ ანებებდა ადამიანთა სიცოცხლეს, მოწყვეტილი ვარსკვლავით დაეშვა ჟუსკრულში.

5.

როცა როლდერი გონზე მოვიდა, დანახა თავისი დასისხლული ხელები და მიწა დაფარული მაღალი ბალახით. სახეზე იგრძნო მიმზმარი სისხლი და ტკივილები მთელ ტანში.

შორი ახლოს გულამა ეცდო მორუა. გამგერი და მოტორი არსად სჩანდნენ. წყალებით და გაკვირებით მიტოვდა როლდერი მორუასთან. დაკარგულ სახეზე მას სისხლის შავი ჭედრი ეყარა და ზორი დაღვრებოდა.

— ალბათ კედარია, გაიფიქრა როლდერმა, მაგრამ როცა ხელი შეახო, იგრძნო სიახლო და შემდეგ სუნთქვა.

— მორუა! ბატონო მორუა! ყურში ჩასძახა როლდერმა.

მორუამ ერთი წუთით გამოიხედა. მაღე როლდერს და მორუას ისევ ჩაედინათ.

როცა გამოეღვიძა, დანახეს მზე და იგრძნეს სითბო, რომელიც მას დაეადებოდა სხეულში შემოქონდა.

— ასეთი მაღალი ბალახი ზღაპარშიც არ გამოგონია! მორუას ხმის გამოქონდა ტკივილები, რომელიც ზორცში იყო.

ბალახი, ტანაყრილი და მწვანე როგორც ახალ გაზაფხულზე, უშლიდა დაენახათ რა იყო გარშემო.

როლდერმა გაბედა მუხლებზე წამოაოქება.

— მე ვხედე ევლს, მთებს მაღალს და ტკით დაფარულს, ხეებს, უზარმაზარ ხეებს. როგორც სრანს ადგილი ძალიან ნოყიერი. შემოძლია თამამი ვთქვა, რომ ეს ევროპა არ არის, არც ამერიკა. ჩვენ დავტოვეთ იქ მორუდომა, მცანერ შევთოვებული და მზე დამცხრალი. ამას გარდა, არსად მეგულებოდა ევროპაში მოწა ასეთი გულმდრე და ზღაპრული სიდიდე ხეების. ჩვენში მათ დიდი ხანია მოხედვოდათ ტრესტების ხეობის კბილები.

— მაშ სადა ვართ? იკითხა მორუამ

— შეიძლება რომელიმე კუნძული იყოს. მე ვერაშობა ზღვის რბილ ჰავას.

როლდერი და მორუა მალე მოლონიერდნენ და წამოდგომა გაბედეს. გაიარეს რამოდენიმე ნაბიჯი და ჟეცრად წააწყდნენ დაგრეხილ რკინელს, რომლის გარშემო ეყარა ფერფლი და ადამიანის რამოდენიმე ძალი.

— როლდერი! ხედავთ თუ არა!

— ჩვენი მოტორი! — დაიყვირა როლდერმა — მაგრამ ეს ძეგლები?

— საბრალო გამგერი, დაუწია ხმას მორუამ, მას კიდევ მჭინდა გადარჩენის იმედი!

როლდერმა და მორუამ დანიშნეს კატასტროფის ადგილი და წავიდნენ იქით, სადაც ხეები მოჩანდა.

ძნელი ხდებოდა ბალახში სიარული, მაგრამ ტკივილები და მორუილი აწუხებდა ორივეს და თავს არ აზოგებდა.

როცა დასიცხავდათ, თავს ბალახებში ჩარგადნენ და შემდეგ ისევ მზიან ზგას გაუდგებოდნენ.

— ვიცოც სიხმარი არ არის, მაგრამ ზღაპარს კი ვაგეს! სთქვა მორუამ, როცა ხეებს მიუახლოვდნენ.

გაკვირებით და სასოებით უყურებდა ორივე მიწის ბუმბერაზ ნაწიგებს.

ძელქვები იღვენ როგორც გორები.

ჯერ ბევრი არაფერი გვიანახეს, მაგრამ რაც ენახეთ საკმარისა დაგაწმუნდნენ, რომ ჩვენ ვართ სრულიად უცნო მხარეში, როგორც სრანს ბევრ საკვირველს ვნახავთ კიდევ. უნდა იყოთ მზათ ყოველივე უცნაურობათის!

როცა ისინი შევიდნენ თვალ-უწვდენ ტარტების ბნელ გადმოფარდულში, დანახეს ადამიანი, რომლის წინაშე გამოჩნდნენ მწერები, შიშით შეხედეს დევს, მაგრამ გაბედეს და კითხეს:

— რა ქვია ამ ქვეყანას?

— ტამუკა, დევის კუნძული!

უპასუხა დევმა ხმით, რომელმაც მებრძოთ დასკეჭა.

ხერგე კლდიაშვილი.

(შემდეგი იქნება)

მეზმარი-გაგუნინი-ჩაპელი

(დიდი შეხვედრა).

არიან წარსულში შემომქმედ პიროვნებათა ისეთი შეხვედრები, რომელიც იდეათა ელვით ამათებენ უკუნიშ გზებს, მოღვათათ მალალ აღტაცების საკნად ხდებიან და თავისი მოვლენით უკვე წარმოადგენენ ისეთ თვალწმედენ მწყერალს, სადაც კაცთა გენია ისვენებს გადღვალ შევნების საზღვრის წინ.

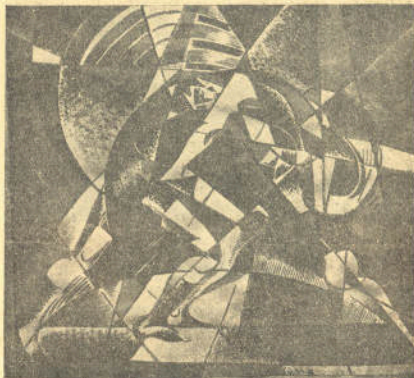
ასეთ შეხვედრათა რიცხვს უსათუოდ ეკუთვნის რიკ-არდ ვაგნერის, ავგუსტ რეკელის და მხეილ ბაკუნინის მეგობრობა დაწყებული 1848 წლის რევოლუციის წინ.

დიდი ვაგნერი, — რომელმაც, მისივე სიტყვით, იგრძნო თავი ერთადერთ შემომქმედთან, ვისაც ესმოდა თანამედროვე ეპოქის მოძრაობა, რომელმაც თავის „ხელოვნება და რევოლუციაში“ დაკვანახა ანტი-მხატვრული მიმართულება ყოველივე იმის, რასაც უწოდებდნენ ხელოვნებას, რომელმაც „მოშავალის ხელოვნებაში“ ამხილა თანამედროვე შემოქმედების უნიკობა, ყველა თვის შტოებით რომ საბოლოოდ ერთადერთ მის ფუტქს და წინ დაუყენა მის ჰუმანიტარ მოშავალი ხელოვნება, ღრმით დაკავშირებული ცხოვრებასთან და ამასთან დახატა სურათი, რომელიც იყო სრული უარისყოფა თანამედროვე მონუმენტალურ, მოდის შემოქმედებისა, — შეხედა დრეხდენში ახალგაზრდა კომპოზიტორს ავგუსტ რეკელს. უკანასკნელზე ისე მძლეთ იმოქმედა ვაგნერის გენიალობამ, რომ რეკელმა უარი სთქვა თავის ოპერის „ფინიურლოს“ დადგმისა იმ სცენაზე, სადაც იდგებოდა მისი დიდი მეგობრის ნაწარმოები, იმ დროის ერთი წყურლის სიტყვით იგი გახდა „ვაგნერის ცოცხალ ლანდით“. როდესაც ფილისტერების და კრიტიკის ჩხვილით მომბერებულმა, „ტანპოიზერის“ და „მოხეტე მეზღაფრის“ უბედურებით გამწვანებულმა ვაგნერმა თავი შეაფარა განმარტარებულ სოფელს ელბას ნაპირზე, ავგუსტ რეკელი იყო ერთადერთი ადამიანი, რომელსაც იგი უზიარებდა თავის ახალ იდეებს და უინტერეს განცდებს.

მეგრამ თუ ამრიგად შეიძლება შეიქმნას ისეთი შთაბეჭდილება თითქმის რეკელი ყველაფერში ემორჩილებოდა თავის გენიალურ მეგობრის გავლენას, სამაგიეროდ მათი დამოკიდებულება მეგობრების მერმონდენ ისტორია გვიჩვენებს, რომ იმ ამბებში, რომლებიც დაკავშირებულია 1848 წ. დრეხდენის ამბობებასთან, ხელმძღვანელი როლი გადავიდა რეკელის ხელში. 48 წელში ჩვენ გვხვდით მეგობრებს დრეხდენის სამეფო ოპერის დირიჟორთა თანამდებობაზე. როდესაც პარიზში იგრაილა თებერვლის რევოლუციამ, რომელმაც საერთო მღვლავარების ქარიშხლად ჩაიარა გერმანიაში, რეკელმა გამოუშვა ყოველკვირეული ჟურნალი „ხალხის ფურცელი“, სადაც თამამად ისმოდა მუდგარი ხმა პრუღვარიატის მოთხოვნილებათა დაცვისათვის. ეფრნალი დახურეს, რეკელი დაითხოვეს დირიჟორობიდან და დაატყვევეს.

მეგრამ რამერსებმა ვერ გატეტეს რეკელის ენერგია. ყოველივე მის, რაც ჩვენ ვიცით მასზე, მოქმედს ამ წყნარ პოლიტიკურ მოღვაწის ჰუმანიტარ გმირობას, მის რწმენას ადამიანისადმი, რომელიც, ვაგნერის თქმით, კლდედ გაარღვედა, მის ღრმა ერთგულებას რევოლუციონერის ვალისადმი. ვაგნერზე, რომელიც რევოლუციაში ეძებდა მხოლოდ წმინდა კაცობრიულის განსახიერებას,

ქართულ მხატვრთა გამოფენა

მის. გოცორიძე — ჭიდაობა.

რომელიც პოლიტიკურ პარტიათა გარეშე იყო, მეგრამ იმავე დროს მხურვალე რწმენა ჰქონდა მისი გმირებისა, რეკელის პიროვნებაში დიდი მიმზიდველი გავლენა მოახდინა.

რეკელის რევოლუციონერ-პოლიტიკურ აზრის განვითარებაზე მეტად დიდი გავლენა მოახდინა მისივე ბაკუნინის გაცნობამ, რომელიც საქსონიის აჯანყების დროს დრეხდენში ცხოვრობდა და პოლიციის ემალეზობდა რეკელის სახლში. რეკელმა გააცნო ვაგნერს ეს უდიდესი ავტორი, თავის ცეცხლიან იდეალიზმით, რევოლუციონერ ნგრევათა რწმენით ბაკუნინმა წარუშლელი შთაბეჭდილება დასტავა მასში, ზოგიერთი ხაზი ბაკუნინის პიროვნებასა უთუთო გამოსკვევის ზოგადიზმის მხატვრულ კონცეპციაში, სადაც იგი დრეხდენში მომზადდა ამსტერდამში „ხელშეკრულებათა შეზს“, რათა გზა გაუკაფოს ახალ ცხოვრებას. რეკელის ურყევმა რწმენამ და ბაკუნინის ავტორიტეტის ტალანტმა აიძულეს ვაგნერი გადაეღებოდა თავისი სიმძლავრე ყოველგვარ პოლიტიკურ მომზადების ხელოვნურ პირობათა მიმართ და მიეღო მონაწილეობა დრეხდენის აჯანყებაში. ეს აჯანყება ბარბაროსული სისასტიკით იქმნა ჩაქრობილი საქსონიის მთავრობის მიერ. ვაგნერი იძულებული იყო შეეცარიაში გატყუებულიყო, ხოლო რეკელი დაიჭირეს, ჯერ მიუსაჯეს სიკვდილით დასჯა და შემდეგ კი ჩასვეს ვალდამიის ციხეში, სადაც მან დაჰყო 18 წელი და წმინდა სპარტანულ თავდაპერით გადაიტანა ტყვეობის უმძიმესი პირობები, რომელთა სისასტიკე აუწერელი იყო მის მიმართ, როგორც დრეხდენის რევოლუციის ბელადისადმი. თავის ენგში „საქსონიის ამბობება და ვალდამიის ტყვეობა“ რეკელი შეზარავის სიმარტივით მოგვითხრობს თავის ცხოვრების ამბებს ცი-

ძარბაზელ მხარეაბრტა ზამოცუნა

სესიაშვილი—წითელ დროშის ქვეშ.

ხეში. ასეთი ზნეობრივი სიდიადე რეკელისა პატივისცემას იწვევდა თვით მეცხოვნეთა შორისაც კი. რეკელს მისჯილი ჰქონდა უვადო ციხე და მთავრობა 13 წლის ტყვეობის განმავლობაში მოითხოვდა არა ერთხელ, რომ, თუ რეკელს თითონ აღძრავს მეფის წინაშე პატიების ზეამდგომლობას, შესაძლებელი გახდება მისი განთავისუფლება, მაგრამ გმირი არ ტყდებოდა. რეაქციონერი საქონელი მინისტრი ბეისტი თავის მოხსენებაში მეფის სახელზე ამბობდა—„შეფუთვნილია არ აღინიშნოს, რომ ამ გაუტყდებლობაში და ურყევ ნებაში არის რაღაც ანტი-ური ძალა, და რეაქციონერთა შორის არა მგონი რომ მოიხაზოს კაცო, რომელმაც თორმეტი წლის ტყვეობის გადატანის შემდეგ, არ მოიხაზოს თავიო“. რეკელი განათვისუფლეს, რის შემდეგ იგი მალე გარდაიცვალა. ფრანკ ლისტრი სწერდა „მოგვიკლავს ეს საკვირვალად რბილი, ჰუმანური, მშვენიერი ადამიანიო“.

აჯანყების შემდეგ შვეიცარიიდან საფრანგეთში გადახვეწილმა ვაგნერმა 1850 წ. მარტში გაიგო, რომ რეკელს და ბაკუნინს სიკვდილი მიუსაჯეს და სწერდა მათ საიდუმლოდ საქონლის ციხე „კონინგსტეინში“:

„ძვირფასო მეგობრებო!

გწერთ, მაგრამ იმიტომ კა არა, რომ განუგებოთ. ვიცი, ნეტქმ თქვენ არ საჭიროებთ. ეს-ეს არის ჩემამდე მოაღწია ამავემა, რომ საქონლის მეფედ დაამტკიცა თქვენი სიკვდილი დასჯის განაჩენი.—და მე მინდა მოვანიჭოთ თქვენ პატარი სიხარული, მინდა მხურვალეთი, მძუარდ მოგესალმეთ. სასოწარკვეთით ვფიქრობ იმაზე, რომ, იქნება, ამ სტრიქონებმა ვერ მიაღწიოს თქვენამდე. ვისურვებ მხოლოდ, რომ ამ სიტყვებმა ისევ კოცნულებს მოგისწრით თქვენ.

ძილში თუ ცხადილი—ყოველთვის თქვენ ახლობელი და ძვირფასი იყავით ჩემთვის: ძალის და ტანჯვის შარავანდედით მოსილნი, ერთ და იმავე დროს შურის და ცრემლების ღირსნი ხართ. გწერთ იმ წუთებში, როდესაც მზადა ხართ მიიღოთ სიკვდილი ჯალათის ხელიდან, რომლის ადამიანურ ღირსების მოპოვებისათვის თქვენ

იბრძოდით. ძმებო, მე მინდა გამოგიტყულოთ წინა სულ-მოკლეობაში: თქვენი სიყვარულის გამო მე ვოცნებობდი იმაზე, რომ თქვენთვის ეტუქებოთ სიცოცხლე. ეხლა კი მე მივხვდი; თქვენი ძალის და სილიადის თანაბარი ყოფილა ის სასტიკი ხედი, რომელიც თქვენ მოგიმზადეს მტრებმა. თქვენმა ძალამ და გამბედილობამ აიძულა ისინი გადაეღვათ ასეთი თავზე ხელაღებული ნაბიჯი. ამით მათ გამოამჟღავნეს თავისი თავყენისცემა თქვენ წინაშე. თქვენ შევიძლიათ იამაყუთ, ძვირფასო ძმებო! გახსოვთ, რა მიგვაწადა ჩვენ ყველაზე აუცილებლად იმისათვის, რომ ადამიანები გარდაქმნილიყვნენ ნამდვილად ადამიანებად აუცილებელი იყო, რათა რაიმე აიძულებდეს მათ გახდნენ გმირებად და ჩვენს წინაშე ეხლა ორი ასეთი გმირია, ადამიანთა სიყვარულის წმინდა მოთხოვნისებით გატაცებული, ჰუმანიტარული ვეცაცობის სიხარულს რომ მისწვდნენ! სალამი თქვენ, ძვირფასებო! თქვენ დაგვანახეთ ის, რათაც შეიძლებოდა გყოფილიყავით თვითონ ჩვენგანი. დასტურეთ ქვეყანა იმ გრძნობით, რომ ჩვენ შევიგნეთ თქვენი ახალი მნიშვნელობა.

ნება მომეცით მე, თქვენგან დაშორებულ მეგობარს, ერთი წვეთი სიტკბო შევმატო იმ საზეიმო ფილას, რომელიც თქვენ უნდა შესვას. მინდა შევატყობინოთ, რომ უმაღლეს მეგობრობით, სიყვარულით და მხურვალეობით გარემოცული, თავისუფალი, მე სრულის იმედით შევეყვრებ მომავალს და, ახალ ძალებით ფრთა შესძული, განვაგრძობ იმავე საქმეს, რომელსაც თქვენ, გმირებო, ეხლა სწრაფთ სიკოცხლეს. ჩემო მიხილ, ჩემო ავგუსტ! ძვირფასო, საყვარელო, დაუფიქარი ძმებო! თქვენ იცოცხლებით! თქვენი ამავეი სულ უფრო ფართოდ მოედება ხალხს და თქვენი სახელი მომავალ კაცობრიობისთვის გახდება სიმბოლოა სიყვარულისა და ნეტარებისა. მაშ შეხვდით სიკვდილს გაკვირვების, თავყენისცემის და სიყვარულის ქვეშ!

თუ მე ბედია მიწრია გამოუთქმელი ბედნიერება თქვენგან უკანასკნელ სალამის მიღებისა,—თქვენ იცით სად უნდა მიპოვოთ. ნეტავე ეს ჩემი წერილი მოვიდეს თქვენამდე, და ეცვიც არა მაქვს, რომ თქვენ აღასრულებთ ჩემს მხურვალე სურვილს.

ძვირფასო ძმებო, ჩემი შეყვარებული სულის მთელი ძალით მოგვხვდებით, ჩემი ცოცხალი და ჩემი ცრემლით ვეზიარები იმ დიადობას, რომლის სხივები ეხლა გმოსავს თქვენ ჩემს თვალში, სიხარულით და ამაყად მინდა მე, როგორც თქვენ, შევსწირო ოდენსე ჩემი სიკოცხლე ჩემი მეგობრობის საკურთხეველს.

თქვენი რიჰარდ ვაგნერი.

ვაგნერის ეს წერილი თანაბარია მისი „პარსიფალის“ ლოკის. იგი აგვიგვიანებს „რღვევის მოკითხულის“ ბაკუნინის დიად შეხედრას ორ გერმანელ ნისლოვან გენიასთან და შიგ დაუტყდნელ უკანასკნელ სიმართლით და დახვეწილ სისადავით გვაჯერებს რევოლუციის პათოსის და ზელოვნების გრავალის ნიშნებს.

აღი არსენიშვილი.

ყ ა ზ ბ ე ბ ი ა ნ ა.

ალექსანდრე ჰაზაზები

(მოკლუბარიძე)

ოთხმოციან წლებიდან მე ვმსახურობდი „დროების“ რედაქციაში.

მასსოცს კარგათ როდესაც მოვიდა, ახლად ულვაშ-ამწვანებული, ახოვანი მშვენიერი ვეჟაქი, ალექსანდრე ყაზბეგი და დიოწყო თანამშრომლობა გახეთ „დროებაში“, რომელიც გამოდიოდა აწ განსვენებული სერგეი მესხის რედაქტორობით.

ალექსანდრეს არ უყვარდა ქუჩებში ტყუილ—უბრალოდ სიარული, ის მუდამ მუყაითად მეშვებოდა.

სწერდა ისეთი ბეჯითობით, რომ ზანდაზან სადილის ქამაც კი ავიწყდებოდა, თავ-თავის დროზე.

იმისი დასვენება იყო თუ სხვა თანამშრომლებთან ერთად, საღამო—საღამოობით წავიდოდა ალექსანდრეს ბაღში, შეშუპა წყალის დასაღვავთ, სადაც გერმანულ შენინგს ჰქონდა შეშუპა წყალის ქარხანა და გველი სეფა („პავილიონი“), სადაც ხალხი ათასობით იყრიდა თავს ყოველ საღამოობით. თუ თბილისში მყოფის ან ახლად მოსულის ვისიმე ნახვა უნდოდა კაცს უსათუთო აქ შეხედებოდა. აგრეთვე უყვარდა ალექსანდრეს ქართულ თეატრში სიარული.

ალექსანდრე ყაზბეგი, არას დროს არ ეტანებოდა რაიმე მთარბოება სასმელებს, არ მასსოცს, რომ ალექსანდრეს წყალაურევლად დაელოის ღვინო, კარგათ-მყოფობის დროს.

მასსოცს სტამბაში „დროების“ რედაქტორის სერგეი მესხი (სტუდენტი მედიკოსების სტამბა იყო).

„დროების“ ასოთ-ამწვობები იყვნენ ზაქარია რუსი-შვილი და დომიდე კილაძე, ზანდაზან მეც კი ვშველოდი ასოების გადარჩევაში და რადენაც მაშინ ქართველი ასოთ-ამწვობები ძალიან კოტანი იყვნენ და რედაქციასაც არ ჰქონდა შეძლება რომ მოეწვია ახალი ასოთ-ამწვობი, ამისათვის, იმუღებული გახდა რედაქტორი სერგეი მესხი, თითონ შეესწავლა ასოთაწყობა და ზნობად ჩამდგარიყო ასოთ-ამწვობათა შორის და აეწყო გახეთი.

ზნობად გამგზავნიდნენ ხოლმე ალექსანდრე ყაზბეგთან, გახეთისათვის მასალის მოსატანათ.

შვიდობილი ალექსანდრეს პატარა ღარიბულად მოწყობილ ოთახში მასალის წამოსაღებად და შეწერდებოდა, რადენაც ალექსანდრე ისე ვატყუებოდა მეშვებოდა რომ შესულს ოთახში ვერც კი შემამხნედა.

რამოდენიმე ხნის შემდეგ შევეხამეორდით:

— სანდრო! მასალა არის საჭირო თუ მზათ არის გადმოცემი მეთი.

— აი ახლავ ჩემო სოსიკო! მომითმინე ცოტა, დავათავებ და გადმოცემო. ამ გვარად მიმქონდა ფელეტონები, ალექსანდრეს მთელი უკვდავი თხზულებები: როგორც „მოძღვარი“, „მამის მკვლელი“ „ელაფეა“ და სხვა, რომელნიც ჩვენ თვალწინ არის დაწერილი. და რადენაც ამ ბოლო დროს, გახეთებში ბატყა მოთქმა-მოთქმა, რომ ალექსანდრე ყაზბეგისა კი არ არის, იმის სახლი-კაცს დიმიტრი ყაზბეგს ეკუთვნის ალექსანდრე ყაზბეგის უკვდავი თხზულებანი, მე, როგორც ამ ამბის ცოცხა-

ალ. ყაზბეგის ავტორობის ცოცხალი მოწმე: ს. შერკვილაძე.

ლი ისტორია და ნათლათ მკოდენ ჰემარტიტებისა, საშინლად ამაღლედა და გამაოცა ამ ქვეან გრანობებით მოკო-რილმა ცილის წამებამ.

მე დიმიტრი ყაზბეგსაც ძალიან დაახლოვებით ვიცნობდი.

დიმიტრი იყო გარუსებული (ქართული არც კი ეცერებოდა) არისტოკრატი კაცი, ძალზე მსმელი და ღიაცათ მიმდევარი.

დიმიტრის კარგა ხნის გაცნობის შემდეგ, ერთხელ სოფ. აელევში, ალექსანდრე ამირაჯიბის ოჯახში, დილის საუზმეზე, ძალზედ მთერალმა დიმიტრიმ სუფრაზე მოსამსახურე გულგაქას გაუშვია ღვინით სავსე ყანწი და უბრძანა „დალაიო“.

— არ შემიძლია, ბატონო, ღვინოს ვერ დავლეო, მოახსენა გულგნა.

— დასცალი მე შენ გიბრძანებო, შეუყვარა დიმიტრი.

— ღვინოს არ ვიახლები, ბატონო! კიდეც შეჰყარა.

— ამა თუ არაო... და შიგ სახეში შეიასა მთელი ყანწი ღვინო. ამ ამბავმა იქ დამსწრეებზეც და სხვათა შორის ჩემზედაც ძალიან ცუდი შთაბეჭდილება იქონია.

მაშინ გვერდში მგდომმა ბიბო ყაზბეგმა უთხრა— დამშვიდდი დიმიტრი, ამა რას ჩაიდნარო?

— აი მე მაგას ვაჩვენებო, წამოიძახა დიმიტრი. მაგრამ იმავე წამს ნიკა ამირაჯიბმა სწრაფად გაიყვანა გლეხი და მოარბოდა.

ბიბო ყაზბეგი ზორბა, მშვენიერი ახოვანი ვეჟაქი, სიძე იყო ალ. ამირაჯიბის და ბიბოს მოჰყვებოდა ზანდაზან დიმიტრი—აელევში.

დიმიტრი ყაზბეგზე ამ ბოლო დროს ამბობენ, ვითომ ის „ნაროდნიკი“ (ტერაიათა მოტრფილად) ყოფილიყოს, უნდა გულახდით აღვიარო, რომ დიმიტრი ყაზბეგის ბუნებაში და მოქმედებაში არავითარი „ნაროდნიკობის“ ნიშან-წყალი არ სუფევდა და არ მოიპოვებოდა.

ფიქლო ბაშბაჩი

მ ე მ ხ რ ი

ტრედისფერ ცაზე ჩრდილი ტრიალებს.
მინდორზე ზანტად წვება უქანი;
უცხო ფერებში სწრაფად იალებს—
დარბეულ მწუხრის შორი გუგუნი.
პეპლების ფრენა ჰაერში ნელი...
ფრთა აწყვეტილი ოცნების რაში.
სევდის საათი მოულოდნელი:
ყველა ჩემშია და მე—ყველაში!
მწუხრო, ლავარდის შუქი ცხოველი
ჩემ სულის სიღრმეს აფრქვევ წანარად.
ნაირ სურნელით მორწყე ყოველი
და დეპკურე მალამოს დარად.
სულს ისევ უნდა ამაყი თრობა!
თავდავიწყების მიმღერე ნანა.—
მომეცი შეცევა მარადისობა
და შემეგროვო მთელეზარ ქვეყანას.

თარგმ. ვასო გორგაძის.

დომიტრი ყაზბეგი, ერთხანს სასამართლოს ბოქაუ-
ლათაც იყო დღემთის მახრამი და ყველას მოეხსენება ის
რომ, ლარიბები სესხულობენ მდიდრებისაგან ფულს და
ეს ლარიბები ვერ ისტუმრებენ თავ-თავის დროზე ვა-
ლებს და სწორედ, მდიდრების დასამკაყოფილებლად, ამ
ლარიბ ლატაკებისათვის უნდა გაეყვინა სასამართლოს
ბოქაულს უკანასკნელი ავეჯი, უკანასკნელი ლევა პური.
ამ საქმეს კი რწმენით „ნაროდნიკი“ ვერ იკისრებს,
ახლოს არ გაეცარება.

და სწორედ ამ ბოლოს დროში არც დომიტრი
ყაზბეგის „ნაროდნიკი“ გაუმეღია არაფის და აზრათაც
არ მოსულია არაფის ამის მსგავსი რამ.

რომ დომიტრი ყაზბეგს არ შეეღო ალექსანდრე ყაზ-
ბეგის მიერ შექმნილი უკვდავი თხზულების, ცოტათი-
ნად მაინც მაშაგავსებულ რაიმეს შექმნა და დაწერა
ეს ცხადზე უკსადესია.

და ამ ქეშპარიტებს დაამტკიცებს ყველა ისინი, ვინც
დომიტრი ყაზბეგს კარვად იყენობდა—მის პიროვნებას,
მის ბუნებას და მის აზროვნებას.

მაგრამ ჩემს ღრმად რწმენით ყველა ეს საზოგადო-
კორები და ცილის წამება წარმოუვა ყაზბეგთან გვა-
რეულობის მეზობლობა დაფრთხილვა შერმა და ამ სა-
ზოგადო კორების ჯანყში ვახვება, ოვის უნებურად დი-
დათ პატიცემული მიზელი ზანდუკელი. როგორც კი დაი-
ბეჭდა პატიცემული მიხ. ზანდუკელის წიგნი ამის შესა-
ხებ, მე მაშინვე გაეუცხადე მიზელი ზანდუკელს რომ ის
მართალი არ არის და შეიცვალაზა ჩავარდნილი.

ყველა განსვენებული ალ. ყაზბეგის სახელით გა-
მოცემული თხზულებანი ეკუთვნის მხოლოდ და მხოლოდ
ალექსანდრე ყაზბეგს და არაფის სხვას დედამიწის ზურგ-
ზედ.

მე თითონ ცოცხალი მოწამე ვარ, ცოცხალი ისტო-
რია იმისი, როგორ ჩამოვიდა ალ. ყაზბეგი ტფილისში,
როგორ მიიწვიეს თანამშრომლად ვახტ. „დროებაში“.

ჩემს თვალწინ დაწერილია ალექსანდრეს მიერ მისი
თხზულებანი: „ელფიკა“ „მოდფარი“ „მამის მკვლელი“
და სხვანი.

ალექსანდრე ყაზბეგი გაბმითა სწერდა და ხანდა-
ხან დამთავრებული რომ არ ჰქონდა ფელეტონები, ხში-
რად გუტდიდი, ველოდებოდი დამთავრებას, რომ წამელო
რედაქციაში და ხანდახან პირდაპირ სტაზაშიც ხოლმე.—
სადაც აწყობდა გაზეთს „დროების“ რედაქტორი განსე-
ნებული სერგეი მესხი.

— ეგების ალექსანდრეს წიგნი ჰქონდა და იქიდავ
სწერდა, მიიხრა აზრ. ზანდუკელმა.

შემიძლია ბეჭედიდან დაგარწმუნოთ, რომ ალ. ყაზ-
ბეგის ლარიბულს ოთახში, არავითარი წიგნების ნატამა-
ლი არ ყოფილა, გარდა დამტკიცელი გაზ. „დროების“
ნომრებისა და ფრანგული ჟურნალებისა (ალ. ყაზბეგმა,
სხვათა შორის, ზედმიწევნით იცოდა ფრანგული ენა).
გარდა ამისა-ალ. ყაზბეგი ათი—ხუთმეტი წელიწადი იყო
გამოსული სამწერლო ასპარეზზედ და სად იყვნენ ეს
ცილის მწამებლები და მეტორები (ალექსანდრე ყაზბე-
გის შორის მხოლოდებს გვულოცხმობ), რატომ სდუმდნენ,
რატომ გრთი სული არ დაბერეს—გრთი არა დაიღარო-
ლეს რა სანდროს სიცოცხლეში?

გარდა ამისა დომიტრის მოზრდილი შეილები ჰქა-
და როსტომი და სხვანი, ვანა ისინი მაშინვე, ალექსანდ-
რეს სიცოცხლეში არ ამოიღებდნენ ხმას და ქვეყანას არ
აშენებდნენ, რომ რაიმე იოტის ოდენი მსგავსი რამ ყო-
ფილიყო!!

თუ ყაყავში გაზეთი „თერგის უწყება“ არ დამეკ-
დავდა, მაშინ ტფილისში, რამოდენიმე ჟურნალ-გაზეთი
გამოდიდა საკართველოს მოქალაქე მტრებისაგან და იქ
ბომ სიხარულითა და ზემოთ შეხედებოდნენ ამ ამბავს.

მაგრამ არა! ეს არის ალექსანდრე ყაზბეგზედ შე-
რით გამოვანილი საზოგადო კორი და ცილის წამება.

ამისათვის ჩვენი მოქალაქობრივი მოვალეობა მოით-
ხოვს ჩვენ ხმა მალა შევსახოთ ამ სამინდ ცილის წა-
მებაში და კორებში გახვეული და მათ ფეხის ამყოლ
ავან-ჩავანებს

კმარა!..

შესდევით!!

სოსიკო მერკვილაძე.

„ალ. ჯაფარიძის ავტობიოგრაფიის გარეშე“

(მოგონება)

ამ უკანასკნელ დროს ალ. ჯაფარიძის ავტობიოგრაფიის გარეშე ერთი აურო-ზაფრია ატეხილი ერთის მხრით მოქ. ზანდუკელი და მეორის მხრით თანამოწმნი ალ. ჯაფარიძის მწერლობითი მოღვაწეობისა კამათობენ: პირველი ამტკიცებს, რომ ალ. ჯაფარიძე არ ყოფილა ავტორი მის-გან გამოქვეყნებულ ნაწერებისა, რომ იმას ეს ნაწერები მიუსაჯურები და ალ. ჯაფარიძის ნაწერებიდან, ხოლო მეორე—სულ ამის წინააღმდეგ ამტკიცებენ.

ნება მომეცით ამ ორიოდ სიტყვით ჩავდე ამ უკანასკნელთა რიგში.

ოთხმოციან წლების დასაწყისში, როდესაც თუ არ ესცდები, ალ. ჯაფარიძე დაიწყო თავის ნაწერების ბეჭდვა გაზ. „დროებაში“, მე ქუთაისში ვცხოვრობდი და ვმსახურობდი, მაგრამ თბილისის ხშირი სტუმარი ვიყავი, თუ ქალ. ქუთაისის საძმების გამო, თუ ისე უქმეებზე—თავისუფალ დროს. თბილისში ბინა უმეტეს ნაწილ „დროების“ რედაქციაში მქონდა, რომელიც იმ დროს მუხრანის სახლებში იყო, გოლოვინის პროსპექტზე.

აქვე, რედაქციაში, ბინადრობდა „დროების“ მუდმივი თანამშრომელი ალ. ჯაფარიძე, თავისი განუშორებელი „ტაკო“-თი (მიმწერი), რომელსაც აკაკი ხურობით რედაქციის რძალსა და „წიგნის“ უძახოდა.

რედაქციაში ცხოვრების დროს სწორედ ვყოფილვარ მოწამე ჯაფარიძის მუდმივი მუშაობისა, როდესაც ის უკვე დაწყებულს და „დროებაში“ დაბეჭდილ მოთხრობის გაგზავნას სწერდა, ან კიდევ რომელიმე სხარტულსა და დროს შესაფერ ფელეტონს. ამ დროს მისი „ტაკო“ იქვე გვერდით უჯრა მაგიდაზე და ხან თავს უხილავდა, ხან ხელებს უღოკავდა. ამის ალერსი მუშაობას არ უშლდა.

ღიბს, ჯაფარიძის ასეთი მუშაობის ხშირი მოწამე ვიყავი და აშკარად უნდა ვსთქვა, რომ ამ დროს არასოდეს არ შემინიშნავს, რომ იმას „გულის ჯიბიდან“ რამე ნაწერები ამოეღო, რომ ის ჩემს თვალის წინ სწერდა და დანახს და იქვე—კარგად მომდგარ სულთახუთავით ამწყობს აძლედა ხოლმე.

უკვე მოგვხსენიება, რომ „დროების“ თანამშრომლები არც იმ დროს და არც შემდეგ გონიარარს არ იღებდნენ თავის ნაწარმოებისთვის. —ეგულა უფასოდ სწერდა და მუშაობდა.—თუმცე ამასთან ხშირად ვყოფილვარ მოწამე შემდეგი გვარი გონიარარის მიცემისა.

რედაქციაში შემოდის აკაკი. რედაქტორი სერგეი მესხი მაგიდას უზის და კარგეტურას ასწორებს გაზეთისას.

—სერგეი, სადილის ცაბი მოახლოვებულ არს და ფული იოხტურ?

—სთქვი, რალა, რამდენი გინდა?

—ერთი ან ორი მანეთი!

—ბატონი ხარ, მაგრამ აი მაგიდა, ჩაუჯექი და ერთი ცხელ-ცხელი ამბავი გამოიაცხე, რომ ხელაინდელ ნიშეში დაბეჭდულ.

აკაკი მიუჯდება მაგიდას და სწერს დღის ვარაზზე ფელეტონს „ცხელ-ცხელ ამბავის“ სერიიდან.—ერთს საა-

ქართველ მხატვართა გამოფენა

იოვანე პატარიძე—გაფა ფხველა.

თში ფელეტონი მზათა და აკაკი ლეხულოს სამ მანეთს „გონიარარს“.

ამგვარივე „გონიარარის“ მიმღები იყო სანდრო ჯაფარიძე.

სადილობისას სანდრო დაღვრემილი შემოდის რედაქციაში და ეუბნება სერგეს:

—სერგო, დღეს სადილი არ გეინდა?..

—აი, თუ გინდა, მაგრამ მეც რომ „ელგუჯას“ გაგზავნა მინდა? ჩაუჯექი რაა გაგზავნებას, რომ ხელ ფელეტონით იკმაროს და სადილის ფული ორი მანეთი, ჩემს კისერზე იყოს...

მოწამე ვყოფილვარ, რომ სანდრო ჯაფარიძე ხშირად ამგვარ გონიარარს იღებდა, იქვე რედაქციაში დაწერილ შრომისათვის, მაგრამ არაოდეს არ შემინიშნებია—ვიფორცხ, რომ ის ვითომცე სხვის ნაწერებს იღებდა გულის ჯიბიდან და თავის ნაწარმოებად ასაღებდა.

რედაქციაში ყოველთვის ბევრი შემოდოდა და ამით შორას აკაკი ხელ დღე-მდღე. —ჩვენი სათავეანებელი პოეტი ერთბაშად ენა კვიმატი კაცი იყო, თან ერთბაშად ეკვირვებულ და ამას რომ რამე თალღითობა შემინია ჯაფარიძისათვის მწერლობაში, განა დაფარავდა?..

ივ. მესხი.

თბილისი

12 დეკემ. 1924 წ.

ჩემი მოგონება

სანდრო ყაზბეგის შესახებ ატეხილმა აურ-ხაღრმა მეც
ამაღლებინა ხელში ქალამი.

ლიზა ყაზბეგს დაახლოვებით ვიცნობდი, მეგობრულ
განწყობილება გვქონდა და არც ერთზე გვეითაც კი
არა უთქვამს-რა. იმას კი ამბობდა, რომ რადგან დიმი-
ტრის საკვდილის დროს შინაურებში პირველად სანდრო
დაესწრო, ვითომ მას გაუღოს განჯინა, სადაც დიმიტრის
ქალაღმდეგე ჰქონდა შენახული და ეს იწვევს განგაშსა.
„ამხანაგობამ“ რომ გამოსცა სანდროს სრული თხზულებ-
ა, ლიზამ მომიტანა 20 წიგნი სანდროს სახლის სასოფ-
რად „განათლების“ სკოლის შესაწირად. ეს იმას ნიშნავ-
და, რომ ის იყო გამგე სანდროს პარტიის გასავრცელებ-
ლად.

მე როგორც რედაქტორი „კვალისა“ და „ჯეჯილისა“
ახლო ვიდექი სანდროს სიყვდილის და დამარხვის დროს.
ქალბერი კიდევ გვიწოდდა გამოგვეცა „ელისა“ დამარხვის
დღეს ხალხში გასავრცელებლად, მაგრამ „ამხანაგობამ“
ნება არ მოგვცა და არავის ეგვი არ ებადებოდა, რომ
ნიჭიერი ნაწერები მისი არ იყო და თუ ორიოდ ვინმე
სისიხშიდა, — არაფერად ვეგდებოდა.

განა მოაპოვება ისეთი მწერალი, რომ მისი თხზუ-
ლება არ იყოს ზოგი სუსტი და ზოგი კი უფრო ნიჭიერი,
მეტადრე როდესაც ვიციტ სანდროს მოუსვენარი და ავად-
მყოფური ცხოვრება.

ყოფილი რედ. „კვალისა“ და „ჯეჯილისა“ ან.

თუმანიშვილი — წერეთლისა.

ჩემი მოგონება ალექსანდრე ჯავახიშვილზე

1882 წლიდან მე ვმსახურობდი ქართულ დრამატული
დასში მსახიობად. აქვე იყო მსახიობად ალექსანდრე
ყაზბეგიც, როგორც ამხანაგი ის იყო მშვიდი, წყნარი,
ზრდილი და საშუალო ნიჭის პატარინი მსახიობი.

ერთხელ დაიდგა პიესა „ქოროლი“ სადაც ორივენი
ვიღებდით მონაწილეობას. სანდრო ყაზბეგს ჰყავდა მაიმუნი
„ეკა“ და ის ყოველთვის რეპერტიკაზე დადიოდა იმ
მაიმუნთან. სანდროს რეპერტიკის დროს ვერაფერი ახლდება
ხელს, რადგან მაიმუნი მისავარდნად დაემზადებოდა
ხოლო.

ამიტომ ჩვენ საერთოდ ვთხოვეთ მაიმუნი აღარ მო-
ყვანა რეპერტიკაზე, და ეს თხოვნა ავსისრულა სანდრომ.
წინა დღეებში მე წავიციებე მისი მოთხრობა „განკიცხუ-
ლი“ და როცა მოვედი რეპერტიკაზე დიდი ალტაცებით
მიგზოვნი მე სანდროს და ვუთხარი, მე არ ვიციტ რომ
ასეთი ნიჭიერი მწერალი ყოფილხარ მეთუ, რად გინდა
შენ სცენა, დაანებე თავი და მიმართე შენს უკუდავ კა-
ლამს მეთუ.

სანდრომ ამხედ მიპასუხა: „მაშ თუ ავრე მოგვეწო-
ნა ჩემი ნაწერი, ამა რეპერტიკას რომ გავთავებთ, წამო-
დი ჩემთან და წავიციებთ რამდენიმე ნაწერსო. მაქვს და-
წერილი „ფათი“ „ნინო“ და „მამის მკვლელობა“.

მე და ბებო ავალიშვილის ქალი წავიდით მასთან.
ის იდგა თეატრის პირდაპირ სარაჯიშვილის სახლში,
სანდროც ჩვენთან იყო. და როდესაც სანდრომ ოთახის
კარა გაღო, ჩვენს თვალს წარმოუდგა სამიწელება რამ
წიგნები მთლად იატაკზედ გყარა, ჰალაღდების ფურცლე-
ბით მოფენილი იყო იატაკი და გახეული ბაღისშის ბუშ-
ბულით ოთახი მთლად მოფენილი იყო.

ასე რომ ჩვენ ოთახში ვვარდნა შევიდით. სანდრომ
კი ამას დანახვზე გულ-კეთილად გაიციანა და გვითხრა:
„ეს უფოლდ ჩემი „ეკას“ ოინებია, რადგანაც რეპე-
ტიკაზედ აღარ წამოვიყვანეო“. ჩვენ უკან დაბრუნ-
დით და სანდრომ რამდენიმე დღის შემდეგ მომიტანა
რვეული, სადაც იყო დაწერილი: „ნინო“ „ფათი“ და „მა-
მის მკვლელობა“ დასაწყისი რამდენიმე თავი.

მსახიობი ქეთო ანდრონიკაშვილი.

საპარტიო მუშაურობის ზოგადი პირობები

საპარტიო მუშაურობის პირობები გაიხსნა ზოგადი პირობები გან-
ყოფილება.

ასეთი განყოფილების დაარსების იდეა დაიბნა ორი
წლის წინათ, მაგრამ მისი განხორციელება დღევანდლამ-
დი არ მოხერხდა სათანადო თანხების უქონლობის გამო.
ზოგადი პირობები მუშაურობის პირობებზე კლერტულ
ქვეყნებში. მათ უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ამა თუ იმ
ქვეყნის გარეულ ცხოველთა გაცნობის საქმეში.

ამირ-კაცასის, კერძო საპარტიო მუშაურობის ტყეები მდი-
დარია სხვადასხვა ცხოველებით. ჩვენი საზოგადოების
დიდი ნაწილი კი არ იცნობს მათ.

ამ მხრივ ზოგადი პირობები განყოფილების მოწყობა დი-
დი მნიშვნელობა.

განყოფილება მოთავსებულია მუშაურობის შენობის ოთხ
სართულში. ცხოველები დანაწილებულია შემდეგი სისტე-
მის მიხედვით: ამირ-კაცასის თვითივე კუთხის მიჩენი-

ლი აქვს ცალკე ოთახი, სადაც ხელოვნურად მოწყობილ
შესაფერ ბუნებაში მოთავსებულია ის ფრინველები, რომ-
ლებიც ამა თუ იმ რაიონში მოიპოვებიან.

თვითივე ოთახის წინ მიკრულია წარწერები (ლა-
თინურ, ქართულ და რუსულ ენაზე) რაიონის, ცხოველე-
ბის და ფრინველების სახელოვნების აღნიშვნით.

პირველ სართულში მოწყობილია სამი განყოფილე-
ბა: ამირ-კაცასის ტყეების და ქაობების ფრინველების
(გვიდი, წყლის ბუღა, იხი, თეთრი-შავა ბატა და სხვა),
ამირ-კაცასის აღმოსავლეთ ნაწილის ველები (ჯივრანი,
კაცასის ქუ. წერო-ტოფა, კაცკატი და სხვა) და მგლე-
ბი ბაღები.

მეორე სართულშია მოთავსებული ეს უკანასკნელი
განყოფილება. ფრინველები ხშირად, ოთახში ხა-
მის მიერ მოპოვების დროს სრული იტუხიბა მოცემული.
ის, რის ხელოვნურად შექმნა შეუძლებელი იყო, დღემდე-
რეცა მხატვრის გამოცდილ ხელს.

ქართველ მხატვართა გამოფენა

ვახტანგ კოტეტიშვილი—ქვის ნეხა.

ასეთ ფონზე მგლები ცოცხლებივით გამოიყურებიან. მგლების გარდა ჩვენ აქ ვხედავთ ტყის ბუხს და დიდ ყუ-რა ბუხს.

შემდეგ მიდის მცირე კავკასიის მთები და გორები. მოზრდილ ოთახში მოწყობილია ბრიკი, ხავს მოკიდებუ-ლი მთები, სადაც მოთავსებულია ამიერ-კავკასიის აღთა-რი (გიენა), ორბი, სვავი, ფასქუნჯი და სხვა ფრინე-ლები.

კედელზე დახატული სურათები და მთელი მოწყო-ბილობა ხეობის სრულ შთაბეჭდილებას იძლევა.

აქვე კედელზე გამოფენილია აფრიკის ცხოველების რკები, რომლებიც მნახველის ყურადღებას იპყრობს თა-ვისი სიდიდით და სილამაზით.

მხატვრულათ არის დალაგებული ზემო-სივანეთის (საინტერესოა დაღესტანის ჯიხვი, კავკასიის არჩვი, კა-კასიის შურთი—горная индейка) და ამიერ-კავკასიის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილის მთების განყოფილებები.

მაგრამ ყველაზე უფრო ლამაზი და საინტერესოა ის ოთახი, სადაც მოთავსებულია შარშან ტფილისის ახ-ლოს გლეხების მიერ მოკლული უხარშაზარი ვეფხე.

გრიგოლ ვეზაბული. ნაციონალის-ტური პარტიის ყოფილი ბელადი, ამჟამად სცემს პარიზში გაზ. „ახალ საქართველოს“, სდგას საბჭოთა პლატფორმაზე და მოუწოდებს ქართველ ემიგრანტებს საქართვე-ლოში დაბრუნებისაკენ.

ის გარშემორტყმულია მისი საყვარელი ბუნებით ლენკო-რანის ჩალამ-კალმებით (კამიშებით), რომლის ფონზე მისი კრელი ტყავი იშვიათი სილამაზით ბრწყინავს.

მესამე სათაულში მოთავსებულია ჯიშის და სისტე-მების მიხედვით დალაგებული ფრინველები და ცხოვე-ლები. 6 კარადა (შკადე) ქალაქებით (დათვების, მგლების, ჯიხვების და სხვა).

2 ვიტრინაში გამოფენილია ის კია-ლუები და პე-პელები, რომლებიც კავკასიის ფარგლებში მოიპოვებიან. 2 ვიტრინაში ჩალაგებულია ფრინველთა კვრცხები და ბუდეები.

ერთ ოთახში კი სპირტით სასვე შუშებში მოთავსე-ბულია სხვადასხვა გვარი თევზები, ანუფიბები და ქე-ფარშავალები.

აქვე განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ვეშაპის ჩონჩხი, რომლის სიგრძე დაახლოებით 7—8 არშინი იქნება. ეს ვეშაპი გამოჩედილი ყოფილა ბათოში 1880 წელს.

მეოთხე სათაულში მოთავსებულია ზოოლოგიური განყოფილების ლაბორატორია.

განყოფილება საუცხოოო შთაბეჭდილებას სთვებს მნახველზე. სხვადასხვა ჯიშის ცხოველების და ფრინე-ლების სიმრავლით და საერთო მოწყობილობით ჩვენი ზოოლოგიური განყოფილება არ ჩამოუვარდება რუსეთის და ევროპის საუკეთესო ზოოლოგიურ მუზეუმებს.

სურათები ყოველგან შესრულებულია მხატვარ ვეფ-ხეაძის მიერ. საფრთხელების დაღმა ეკუთვნის ტაქსიდო-მისტ კ. კ. კრელს. ჯგუფების დალაგება და ცხოველების და ფრინველების ქართული სახელწოდების გამოჩენა შესრულებულია განყოფილების გამგის ი. ჩიკიშვილის მიერ.

ქ რ ო ნ ი კ ა

საქართველოს კინო-მრეწველობა.

საქართველოს კინო-მრეწველობამ განიზრახა თავის კინო-სურათების პოპულარიზაციის და წარმოების გასა-ფართოებლად გახსნას კინო-განყოფილებები ქ. მოსკოვსა და ლენინგრადში.

კინო-გაზეთები ქართულ ენაზე.

დეკემბრის ნახევრიდან ტფილისში იწყებს გამო-სვლას ქართულ ენაზე „კინო-გაზეთი“. გაზეთში დასურ-თებული იქნება სახელმწიფო კინო-მრეწველობის ყველა კინო-სურათების დადგმები. აგრეთვე მოთავსდება კინო-

სკენარების შინაარსი და სპეციალური წერილები კინო-ხელოვნების შესახებ.

ან. ფრანსის დასაფლავება ეკრანზე.

უახლოეს მომავალში ტელისკოპის კინო-თეატრში ნაჩვენები იქნება „ანატოლ ფრანსის დასაფლავება პარიზში“. კინო-სტუდია.

სახელმწიფო კინო-მრეწველობის და საქ. პროლეტკულტის კინო-სტუდიაში შეკადნიერება დაიწყება 15 დეკემბრიდან.

სახელმწიფო ოპერა.

მიმდინარე სეზონში სახელმწიფო საოპერო სცენაზე განახლდება ვაგნერის ოპერები. „ტანგეზერი“ და „ტრისტან და იზოლდა“. ამის გარდა დაიდგმება ახალი ოპერა „ტრილიზი“ და ახლად გადაკეთებული რეგოლიუციონერ შინაარსზე პუჩინის „ტოსკა“, რომელსაც ეწოდება „კომუნისტის ბრძოლაში“.

ქართული ოპერები.

წელს სახელმწიფო საოპერო სცენაზე ქართულ ორიგინალურ ოპერების გარდა განზრახულია დაიდგას ნათარგმნი ოპერებიც.

აკადემიური დრამა.

აკადემიური დრამის უახლოეს პრემიერად დანიშნულია ფრანკ ვერდელის დრამა „შეკლინენ“, ნათარგმნი სანდრო შანშაშვილის მიერ.

ქართველ მსახიობთა კოლექტივი.

ქართველ მსახიობთა კოლექტივი უახლოეს მომავალში დასდგამს დ. ნახუტიშვილის პიესას: „პაატა ბატონიშვილი“, შემდეგ ამისა დაიდგმება რ. როლანის პიესა „დანტონი“ და შექსპირის „მეფე ლირი“.

წითელი თეატრი.

წითელ თეატრში პროლეტკულტის ქართულ დრამატულმა სექტორმა დასცა უკვე ორი პიესა „დაპატიის აჩრდილო ვეროპაში“ დ. კობახიძის (რეცენსიებით) და „გესმის მოსკოვი“ (ვახტანგ გვარამის რეცენსიებით) უახლოეს მომავალში დაიდგმება: რომენ როლანის პიესა „ბასტილიის აღება“ (სადრანგეთის რევოლუციიდან), „ჯანა ეტრიაში“ (დადგმა წუფნავის) და „ცხვის წყარო“.

გიგლიოზარაში

ი. ჯიშარიანი, აზიისა და კავკასიის სახელწოდებათა ფორმოზომის საკითხისათვის.

ეგროლი ამ პატარა წიგნი, რომელიც სულ რაღაც 19 გვერდს შეიცავს, ეხება სპეციალისტებისთვის საინტერესო აზიისა და კავკასიის სახელწოდებების წარმოშობის საკითხს და აყენებს საუბარს ორიგინალურ პიპოტეზის. თანამედროვე მეცნიერებაში განმტკიცებულია აზიის ორი სახელწოდება „აზია“ წარმოსდგება ასოვლ სიტყვი-საგან „assu“-საგან, რაც აღმოსავლეთს ნიშნავს.

ეგროლი ევეს ქვეშ აყენებს ამ პიპოტეზას და ფიქრობს, რომ ეს სახელწოდება უნდა დაფუძნებული იყოს აზიის სიტყვის „acu“ ან ავარულ სიტყვის „hazu“-ს, რაც ნიშნავს თოვლს. ამ პიპოტეზას სიძლიერეს აძლევს ის მოსაზრება, რომ ეგროდ-წოდებული აზიის ველი გაქრომული იყო მთა თოვლის საშრებით, ხოლო სახელწოდება „თმოლი“ წარმომადგარი უნდა იყოს ქართული სიტყვა „თოვლისაგან“.

ქართული თეატრის 75 წ. იუბილე.

წელს 2 იანვარს 1925 წელს სრულდება 75 წელი რაც დაიწყო ქართული მუდმივი სცენა. აკადემიური დრამა და ქართულ მსახიობთა კოლექტივი უკვე შეუდგა ამ დღისთვის სამზადისს. 2 იანვარს გამოვა სპეციალური ტურნალი „სახიობა“.

მოსკოვის დიდი თეატრის იუბილე.

მომავალ წელს იანვარში სრულდება ასი წელი რაც ააშენეს მოსკოვის დიდი თეატრის შენობა. მოსკოვის დიდი თეატრი ევროპაში ერთ-ერთ საუკეთესო თეატრად ითვლება.

მოსკოვის კამერულ თეატრის იუბილე.

წელს დეკემბერში შესრულდა 10 წელიწადი რაც დაარსდა მოსკოვის კამერული თეატრი. თეატრს ამ ათი წლის განმავლობაში მუდმივად ემსახურებოდნენ მსახიობნი: კოზნენ, არკადინა, უგროვი და რეცენსორი თაიროვი.

„ჰამლეტი“ მოსკოვის მეორე სამხატვრო თეატრში.

მოსკოვის მეორე სამხატვრო თეატრმა (ყოფილმა პირველმა სტუდიამ) დასცა შექსპირის „ჰამლეტი“. ჰამლეტის ახალ შემსრულებელმა მსახიობმა ჩეხოვმა დიდი კამათი გამოიწვია თეატრალურ წრეებში. მთავრობიდან ჩეხოვმა მიიღო დამსახურებულ მსახიობის სახელწოდება. მაშინვე პრესამ ერთხელ აღნიშნა საერთოდ მთელი წარმოდგენის დიდი მხატვრული ღირებულება და თეატრის გამაარსებელი.

დ. პუჩინის გარდაცვალება.

გარდაიცვალა ცნობილი იტალიელი კომპოზიტორი დ. პუჩინი, ავტორი პოპულარული ოპერების: „ტოსკა“, „მადამ ბატერფლუი“, „ბოლემა“ და სხვ. უკანასკნელ ხანში მან დასწერა ახალი ოპერა: „პრინცესა ტურანდოტ“. პუჩინი თანამედროვე იტალიელ კომპოზიტორების შორის ყველაზე ნიჭიერი კომპოზიტორი იყო.

ქართული კინო-ფილმები გერმანიაში.

გერმანიაში ამ ემად ღილ ფურორს ახდენს საქართველოს კინო-მრეწველობის ფილმები „არსენ ჯორჯიას შვილი“ და „სურამის ციხე“.

რაც შეეხება სახელწოდება „კავკასიის“ მისი წარმოშობის შესახებ მეცნიერთა შორის აზრთა დიდი სხვადასხვაობა არსებობს. ავტორი ამ საკითხს იოლად სჭირს და ფიქრობს, რომ ეს სიტყვა წარმოსდგება შესატყვისი აფხაზური და ავარული სიტყვიდან, რაც ნიშნავს „თეთარ-თოვლიანს“. ამის ამ სახელწოდებების წარმოშობის მეორე შესაძლებლობაც. აფხაზების მეზობელ სვანებში დღესაც ცოცხალია სიტყვა „კავასი“, ბრუნინავს, მოწმენდლის მინიშნულობით. ქართულ ენაში იმპარება სიტყვა „კას-კასი“. „მოკასსებელი“, რაც მოწმენდლის, ბრუნინავს ნიშნავს. ჯიშარიანის ეს პიპოტეზები საყურადღებოა იმიტომ, რომ მისი შრომა წარმოადგენს ცდას, რომ „კავკასიის“ და „აზიის“ სახელწოდებათა წარმოშობის საკითხი გადაჭრას ქართველებისა და მისი მომთესვე ერების ენების საშუალებით. წიგნს დიდი ძალა აქვს უძველესი საქართველოსა და მისი მეზობელი ქვეყნების ქართ. ფასი არაა აღნიშნული. X.